







MUZEJNÍ PRŮVODCE

Krušnohorským lidovým domem a jeho okolím

MUSEUMSFÜHRER

Das Erzgebirgische Volkswohnhaus und seine Umgebung





VÍTEJTE NA LESNÉ V KRUŠNÝCH HORÁCH !

VÁŽENÍ NÁVŠTĚVNÍCI, MILÍ PŘÁTELE KRUŠNÝCH HOR,

PŘIPRAVILI JSME PRO VÁS PUBLIKACI MUZEJNÍ PRŮVODCE KRUŠNOHORSKÝM LIDOVÝM DOMEM A JEHO OKOLÍM. PRŮVODCE SE VÁM DOSTÁVÁ DO RUKOU ZDARMA, PROTOŽE JE SOUČÁSTÍ PROJEKTU „ZPROSTŘEDKOVÁNÍ SPOLEČNÝCH HISTORICKÝCH HODNOT LIDOVÝCH STAVEB A ŽIVOTNÍHO STYLU VČETNĚ LIDOVÉHO UMĚNÍ V KRUŠNOHORSKÉM REGIONU SEIFFEN/LESNÁ“, KTERÝ BYL FINANČNĚ PODPOŘEN Z PROSTŘEDKŮ EU V RÁMCI PROGRAMU ZIEL 3/ CÍL 3 NA PODPORU PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE MEZI ČESKOU REPUBLIKOU A SVOBODNÝM STÁTEM SASKO 2007 – 2013.

PŘÁLI BYCHOM SI, ABY PRŮVODCE BYL PRO VÁS TRVALÝM ZDROJEM INFORMACÍ, OPOROU PŘI OŽIVENÍ VZPOMÍNEK NA PROŽITOU NÁVŠTĚVU, ABY VE VÁS PODNĚCOVAL TOUHU OPĚT SE VRÁTIT ZPĚT NA VRCHOLKY KRUŠNÝCH HOR. SVÝM OBSAHEM JE ZAMĚŘEN TAK, ABY PŘÍSPĚL K PODPOŘE ZÁJMU MLADÉ GENERACE O REGIONÁLNÍ HISTORII A UČITELŮM POSKYTOVAL VYUŽITELNÝ ZDROJ INFORMACÍ O KRUŠNOHORSKÉM REGIONU MEZI LESNOU A SEIFFENEM.

ZÍSKANÉ VĚDOMOSTI SI MŮŽETE OVĚŘIT V PŘIPRAVENÝCH PRACOVNÍCH LISTECH, NEBO SI DO NICH DOPLŇOVAT NOVÉ POZNATKY, PROTO JSOU NAZVÁNY ZÁPISNÍK LESENSKÉHO OBJEVITELE, ANEB ZA POZNÁNÍM ZPŮSOBU ŽIVOTA OBYVATEL KRUŠNOHOŘÍ V MINULÝCH ČASECH.

PROŽIJTE SI SVŮJ DEN V KRUŠNOHORSKÉM LIDOVÉM DOMĚ, U KAPLIČKY SV. ANTONÍNA A VZDEJTE HOLD SV. HUBERTOVI. SEZNAMTE SE S ARBORETEM A GEOLOGICKÝM PARKEM, POROZHLÉDNĚTE SE PO KRAJINĚ A NAJDETE SI DALŠÍ ZAJÍMAVOSTI, KTERÉ BYSTE CHTĚLI POZNAT. K TOMU MŮŽETE ZÁROVEŇ VYBÍRAT Z CELOROČNÍHO PŘEHLEDU AKTIVIT NA LESNÉ A V JEJÍM OKOLÍ. Z PESTRÉ NABÍDKY VÁS URČITĚ NĚKTERÁ SPOLEČENSKÁ, KULTURNÍ ČI SPORTOVNÍ AKCE ZAUJME A RÁDI SE JÍ PAK ZÚČASTNÍTE. PODPOŘÍTE TAK AKTIVNÍ SNAHU VŠECH ZÁJEMCŮ O NAVRÁCENÍ PLNOHODNOTNÉHO ŽIVOTA DO KRUŠNÝCH HOR.

VÁŠ HORSKÝ KLUB LESNÁ



HERZLICH WILLKOMMEN IM ERZGEBIRGE !

SEHR GEEHRTE BESUCHER, LIEBE FREUNDE DES ERZGEBIRGES,

WIR HABEN FÜR SIE DEN MUSEUMSFÜHRER DURCH DAS ERZGEBIRGISCHE VOLKSWOHNHAUS UND SEINE UMGEBUNG VORBEREITET. DEN MUSEUMSFÜHRER ERHALTEN SIE KOSTENLOS, WEIL ER BESTANDTEIL DES PROJEKTS „VERMITTLUNG GEMEINSAMER HISTORISCHER WERTE DER VOLKSBAU- UND LEBENSWEISE SOWIE DER VOLKSKUNST IM ERZGEBIRGE - RAUM SEIFFEN/LESNÁ“ IST, DAS FINANZIELL GEFÖRDERT WURDE SEITENS DER EU IM RAHMEN DES PROGRAMMS ZIEL 3/ CÍL 3 ZUR FÖRDERUNG DER GRENZÜBERGREIFENDEN ZUSAMMENARBEIT ZWISCHEN DER TSCHECHISCHEN REPUBLIK UND DEM FREISTAAT SACHSEN 2007 – 2013.

ES WÜRDEN UNS FREUEN, WENN DER MUSEUMSFÜHRER IHNEN DAUERHAFT ALS INFORMATIONSQUELLE UND ALS ERINNERUNG AN DEN BESUCH DIENST UND WENN SIE GERN WIEDER EINMAL DIE GIPFELPARTIEN DES ERZGEBIRGES BESUCHEN. INHALTLICH WURDE ER SO ORIENTIERT, DASS ER ZUR FÖRDERUNG DES INTERESSES DER JUNGEN GENERATION FÜR DIE REGIONALE GESCHICHTE BEITRÄGT UND DEN LEHRERN ALS EINE NUTZBARE INFORMATIONSQUELLE ÜBER DIESE ERZGEBIRGSREGION ZWISCHEN LESNÁ UND SEIFFEN DIENST.

DIE ERWORBENEN KENNNTNISSE KÖNNEN SIE IN DEN VORBEREITETEN ARBEITSBLÄTTERN ÜBERPRÜFEN UND DORT KÖNNEN SIE ERKENNTNISSE EINTRAGEN, DESHALB WURDEN SIE BENANNT „NOTIZHEFT DES ENTDECKERS IN LESNÁ ODER ZUM KENNENLERNEN DER LEBENSWEISE DER BEWOHNER IM ERZGEBIRGE IN FRÜHEREN ZEITEN“.

VERBRINGEN SIE EINEN SCHÖNEN TAG IM ERZGEBIRGISCHEM VOLKSWOHNHAUS, BEI DER KAPELLE DES HL. ANTONIUS UND WÜRDIGEN SIE DEN HL. HUBERTUS. BESUCHEN SIE DAS ARBORETUM MIT DEM GEOLOGISCHEN PARK, SCHAUEN SIE SICH IN DER LANDSCHAFT UM UND FINDEN SIE WEITERE SEHENSWÜRDIGKEITEN, DIE SIE KENNENLERNEN MÖCHTEN. DAZU KÖNNEN SIE GLEICHZEITIG AUS EINER GANZJÄHRIGEN ÜBERSICHT DER AKTIVITÄTEN IN LESNÁ UND UMGEBUNG AUSWÄHLEN. DAS ANGEBOT IST BUNT UND EINE DER GESELLSCHAFTLICHEN, KULTURELLEN ODER SPORTVERANSTALTUNGEN WIRD SIE SICHER ANREGEN DARAN TEILZUNEHMEN. SIE UNTERSTÜTZEN SO DIE AKTIVE BEMÜHUNG ALLER INTERESSENTEN FÜR DIE RÜCKKEHR DES VOLLWERTIGEN LEBENS IN DAS ERZGEBIRGE.

IHR BERGCLUB LESNÁ



MUZEJNÍ PRŮVODCE

Přijměte pozvání k prohlídce historické
expoze, která dostala shrnující název
KRUŠNOHORSKÉ MUZEUM.





MUSEUMSFÜHRER

Wir möchten Sie herzlich einladen
zur Besichtigung der historischen Ausstellung mit
der Bezeichnung ERZGEBIRGSMUSEUM.





ZÁVĚTRÍ SCHNEEHÄUSEL (VORBAU)



Lesná, typický krušnohorský dům se závětrím u hlavního vstupu do síně.
Lesná (Ladung), typisches erzgebirgisches Wohnhaus mit einem Schneehäusel vor dem Haupteingang in den Flur.





Hora Svaté Kateřiny v zimě.
Hora Svaté Kateřiny (Katharinaberg) im Winter.

Architektonickým prvkem přízemních a patrových lidových domů byl mobilní dřevěný přístavek, který chránil hlavní vchod před nepřízní zimního počasí. Závětrí tvořila trojstranná dřevěná konstrukce, která se přikládala k vnější stěně domu. Převážně v ose s hlavním vstupem měla dvoukřídlé dveře, obě boční strany kryté prkny s lištovanými spárami a sedlovou stříškou ze šindelové krytiny. Závětrí se mnohdy nepřemísťovalo ani během letních měsíců.

Ein architektonisches Element der ein- und zweistöckigen Volkswohnhäuser war ein mobiler Holzanbau, der den Haupteingang vor widrigen Witterungsbedingungen schützte. Das „Schneehäusl“ bildete eine dreiseitige Holzkonstruktion, die außen an der Hauswand angesetzt wurde. Größtenteils hatte es eine Doppeltür (Flügeltür), die Seitenwände wurden mit Holzbrettern und Leisten bedeckt und das Satteldach mit Dachschindeln gedeckt. Das Schneehäusl wurde oft nicht einmal in den Sommermonaten entfernt.



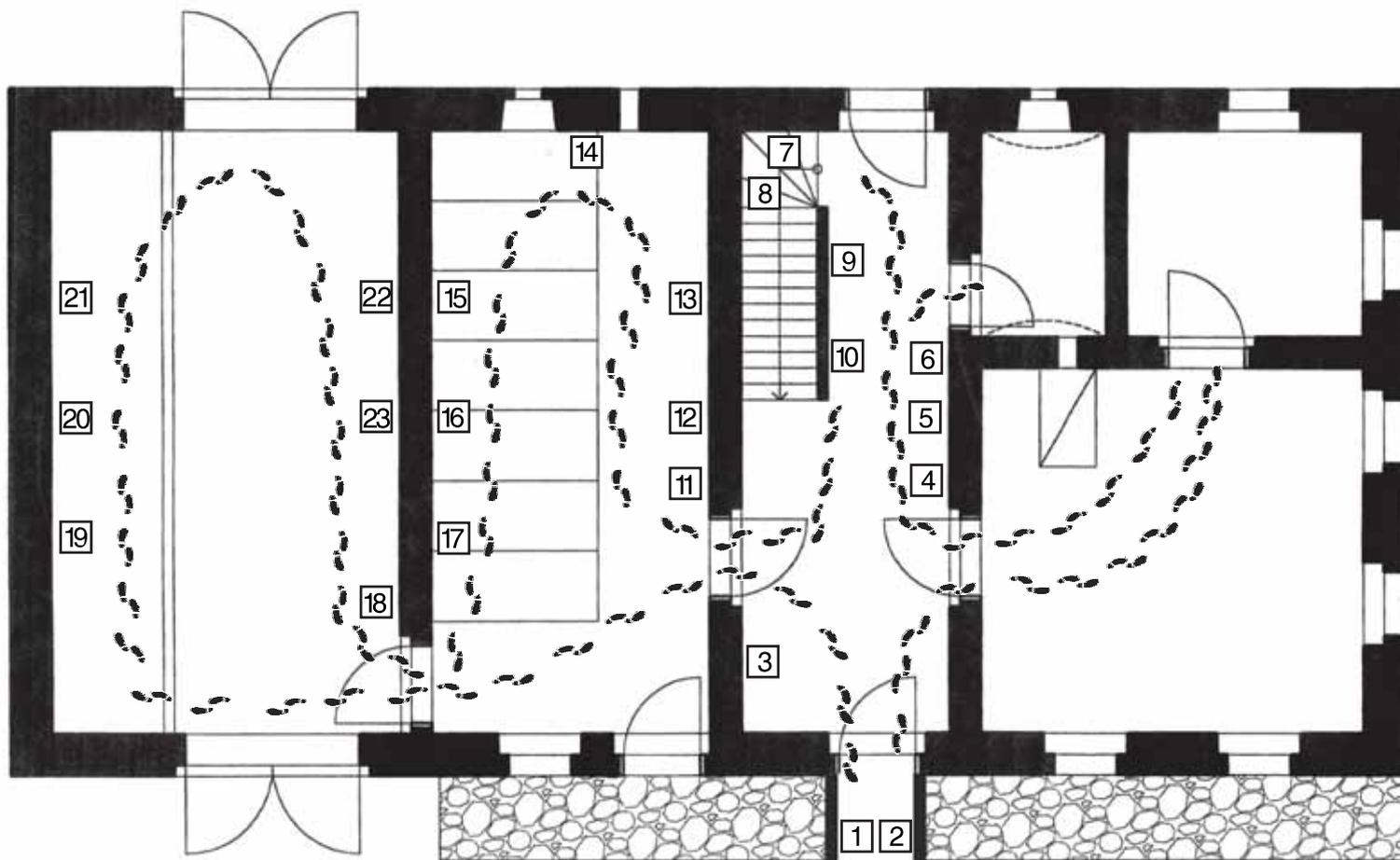
Mikulovice, bohatá sněhová nadílka v roce 1907.
Mikulovice (Nickelsdorf), eine reiche Schneebescherung im Jahre 1907.



Lesná, okolí bývalého Krohova hostince pod sněhovou pokrývkou kolem roku 1938.
Lesná (Ladung), Úmkreis der früheren Gastwirtschaft „Krohe“ unter Schneedecke um 1938.



PLÁN NÁVŠTĚVNICKÉHO OKRUHU RUNDGANG





- 1) Krušnohorské muzeum
- 2) Závětrí
- 3) Dům chlévního typu
- 4) Světnice a komora
- 5) Bydlení a způsob života
- 6) Černá kuchyně
- 7) Síň
- 8) Půdní prostor
- 9) Lidová architektura ve středním Krušnohoří
- 10) Lidová architektura ve středním Krušnohoří
- 11) Chlév
- 12) Řemesla, živnosti a domácí výroba
- 13) Řemesla, živnosti a domácí výroba
- 14) Panoramatické pohledy na krajinu
- 15) Chov dobytka a pastvinářství
- 16) Chov dobytka a pastvinářství
- 17) Chov dobytka a pastvinářství
- 18) Stodola
- 19) Kulturní krajina
- 20) Kulturní krajina
- 21) Kulturní krajina
- 22) Kulturní krajina
- 23) Kulturní krajina
- 24) *Kaplička se zvonící na Lesné*

- 1) Erzgebirgsmuseum
- 2) Schneehäusel (Vorbau)
- 3) Wohnstallhaus
- 4) Stube und Kammer
- 5) Wohn- und Lebensweise
- 6) Schwarze Küche
- 7) Vorhaus (Hausflur)
- 8) Dachboden
- 9) Volksarchitektur im Mittelerzgebirge
- 10) Volksarchitektur im Mittelerzgebirge
- 11) Stall
- 12) Handwerke, Gewerbe und Heimindustrie
- 13) Handwerke, Gewerbe und Heimindustrie
- 14) Rundbild
- 15) Viehzucht und Weidelandwirtschaft
- 16) Viehzucht und Weidelandwirtschaft
- 17) Viehzucht und Weidelandwirtschaft
- 18) Scheune
- 19) Kulturlandschaft
- 20) Kulturlandschaft
- 21) Kulturlandschaft
- 22) Kulturlandschaft
- 23) Kulturlandschaft
- 24) *Kapelle mit Glockenturm in Ladung*



DŮM CHLÉVNÍHO TYPU WOHNSTALLHAUS

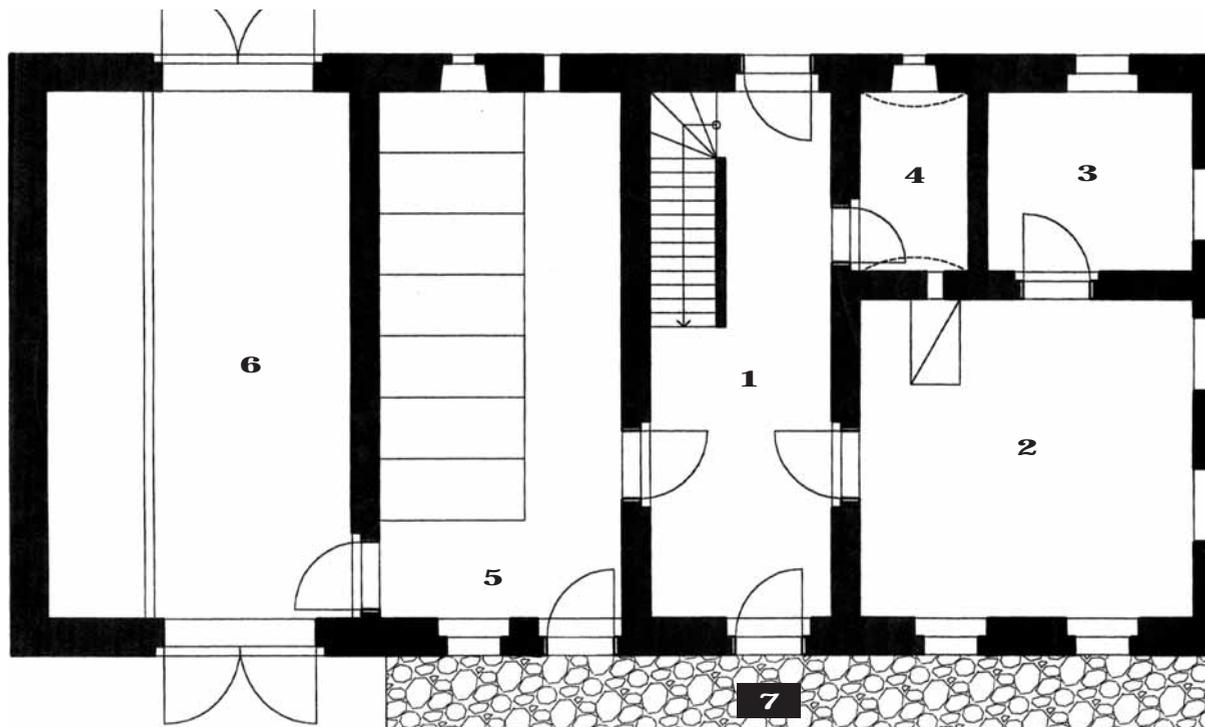


V Krušných horách se stavěly lidové domy přízemní a patrové, jejichž vnitřní prostory byly spojeny v jedné ose pod jednu střechu. Radíme je mezi domy jednotraktové. Základní horizontální rozvržení jejich vnitřní dispozice bylo v zásadě neměnné. Jedna část stavby je vždy určena k bydlení a druhá část pro hospodářské účely.

Toto dispoziční řešení mělo své opodstatnění. Ze síně bylo možno vstupovat nejen do světnice, či dřevěným schodištěm do patra nebo pouze do podkrovní, ale také do chléva, případně až do stodoly. Byla tak zajištěna dostupnost ošetřování dobytka i v zimních měsících, kdy množství sněhu znemožňovalo přístup do chléva ze zápraží. Tento typ lidového domu nazýváme dům chlívniho typu.

Im Erzgebirge wurden ein- und zweistöckige Volkswohnhäuser gebaut, die Innenräume waren in einer Linie unter dem Dach verbunden. Sie werden zu Eintrakthäusern zugeordnet. Die grundlegende horizontale Gliederung der Innenräume war im Grunde gleich. Ein Teil des Hauses ist immer zum Wohnen bestimmt und der zweite für die Wirtschaft.

Diese Grundrisslösung hatte seine Gründe. Aus dem Flur konnte man nicht nur in die Stube hineingehen oder über die Holzterrasse in den ersten Stock oder nur in den Dachboden, sondern auch in den Stall und gegebenenfalls bis in die Scheune. So wurde der Zugang für die Pflege des Viehs auch in den Wintermonaten, wenn die Schneemassen den Zugang in den Stall über den Traufengang unmöglich machten, sichergestellt. Dieser Haustyp wird auch Wohnstallhaus genannt.



Půdorys přízemí domu: 1 - síň, 2 - světnice, 3 - komora, 4 - černá kuchyně, 5 - chlív, 6 - stodola, 7 - zápraží

Grundriss - Erdgeschoss:

1 - Flur (Hausflur, Vorhaus), 2 - Stube, 3 - Kammer, 4 - schwarze Küche, 5 - Stall, 6 - Scheune, 7 - Traufengang



SVĚTNICE a KOMORA STUBE und KAMMER



Od druhé poloviny 19. století se ve světnici uplatňoval nový prvek, kterým byla kachlová kamna s plotnou. Jejich zavedení umožnilo změny ve způsobu úpravy potravy. V blízkosti kamen se odkládalo veškeré kuchyňské nádobí a náčiní. Ve světnici se odehrávaly další úkony, například zpracování produktů z kravského mléka.

Von der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts gab es ein neues Element in der Wohnstube – es war ein Kachelofen mit einer Kochplatte. Die Einführung des Kachelofens ermöglichte Veränderungen in der Art und Weise der Zubereitung der Speisen. In der Nähe des Ofens wurden das Geschirr und sämtlicher Küchenrat aufbewahrt. In der Wohnstube führte man auch andere Tätigkeit durch, zum Beispiel die Verarbeitung der Kuhmilch.





Světnice byla největší obývanou místností v domě. Její umístění bylo vždy v přízemí v předním traktu obytné části. Na ni navazovala komora. Obě místnosti měly dvoukřídlá okna se skleněnou výplní. Jejich členění ujednotovalo vnější vzhled fasády u obytné části domu.

Die Stube war der größte Wohnraum im Haus. Sie befand sich immer im Erdgeschoss im vorderen Teil des Wohnteils. An die Stube knüpfte die Kammer an. Beide Räume hatten Doppelfenster mit Glas. Deren Teilung vereinheitlichte das äußere Ansehen der Fassade im Wohnteil des Hauses.





BYDLENÍ
a
ZPŮSOB ŽIVOTA





WOHN-
und
LEBENSWEISE





Hora Svaté Kateřiny na počátku 20. století, domy s hrázděným patrem v ulicové zástavbě na Růžovém vrchu.
Hora Svaté Kateřiny (Katharinaberg) am Anfang des 20. Jh., Häuser mit einer Fachwerketage in der Straßenbebauung auf dem Rosenberg.











Nahlédnutí do světnic domácích výrobců: vyšívání, výroba hraček z papírmašé, tkaní a pletení z lýčí, paličkování.
Einblick die die Stuben der Heimarbeiter: Sticken, Spielzeugherstellung aus Papiermaché, Bastweberei und -strickerei, Klöppeln.

V minulosti se život rodiny a vaření soustředily do světnice. Byla jedinou vyhřívanou místností v domě. Zhruba od 70. let 19. století jsou ve světnicích horských stavení užívána hranolová kachlová kamna se sporákem, zvaná původně etážový kachlový sporák.

Jejich zavedení mělo postupný vliv na změnu způsobu života a bydlení. Svoji funkčnost ztratila kuchyně a chlebová pec, které byly dříve umístěny v zadní části síně. Dým z otevřeného ohniště již nezamořoval dům.

In früheren Zeiten konzentrierte sich das Leben der Familie und die Zubereitung der Speisen in die Stube. Er war der einzige beheizte Raum im Haus. Ungefähr seit den 70er Jahren des 19. Jh. werden in den Stuben der Wohnhäuser im Gebirge prismenförmige Kachelöfen mit einem Kochherd genutzt, früher wurden sie als „Etagenkachelherd“ bezeichnet. Die Einführung dieser Öfen hatte eine allmähliche Einwirkung auf die Veränderung der Leben- und Wohnweise. Küche und der Brotbackofen, die sich früher in dem hin-



Kachlová kamna se sporákem byla dobrým zdrojem tepla a zároveň sloužila pro vaření a pečení. Jejich užívání mělo vliv také na změnu způsobu přípravy stravy. V blízkosti kamen bylo umístěno potřebné kuchyňské nádobí a náčiní, vyčleněn malý prostor pro odkládání oděvních svršků a potřebné sušení oděvních součástí na bidlech zavěšených ze stropu. Po celý rok mohly být ve světnici prováděny domácí práce nebo provozována domácká výroba.

Domy byly bez hygienického a sociálního vybavení. Voda byla odebírána z vlastní studánky nebo z malé nádrže, kam byla přiváděna dřevěným potrubím od horského pramene. Elektrické osvětlení bylo do domů zaváděno teprve před první světovou válkou, kdy byly elektrifikovány jednotlivé horské obce.

Bydlelo se v přízemních a patrových domech. Přízemní domy obývali tzv. kovozemědělci, kteří si půdu často pronajímali, nebo drobní a střední rolníci s výměrou půdy asi do 5 ha a počtem hovězího dobytka do deseti kusů. V patrových usedlostech žili především sedláci, kteří byli vlastníky polnosti přes 5 ha a většího počtu dobytka. Drobní a střední rolníci pracovali téměř po celý rok v lese, na pile, nebo od 80. let 19. století docházeli na šachty v podhůří. Hospodářství, v němž byl nejdůležitějším činitelem chov dobytka s lučním hospodářstvím, se věnovaly hlavně ženy a děti.



teren Teil des Flurs befanden, verloren ihre Funktion. Der Rauch aus dem offenen Ofen hat nicht mehr die Luft im Haus verpestet.

Der Kachelofen mit dem Herd stellte eine gute Wärmequelle dar und gleichzeitig diente er zum Kochen und Backen. Auch die Zubereitung der Speisen veränderte sich. In der Nähe des Ofens wurde das Küchengeschirr und der Küchenrat aufbewahrt, auch war ein wenig Platz für die Oberbekleidung und für das nötige Trocknen dieser auf den von der Decke aus hängenden Stangen. Das ganze Jahr konnten in der Stube die Hausarbeiten durchgeführt oder die kleine Heimindustrie betrieben werden.

Die Häuser hatten keine hygienischen und sozialen Einrichtungen. Das Wasser wurde aus eigenem Brunnen oder Wasserbehälter entnommen, wohin es mit Hilfe von Rohrleitungen von der Wasserquelle geleitet wurde. Elektrische Beleuchtung wurde in die Häuser erst vor dem ersten Weltkrieg eingeführt, als die einzelnen Gemeinden in dem Gebirge elektrifiziert wurden.

Die Menschen wohnten in Ein- und Zweistöckhäusern. Die Einstockhäuser bewohnten Arbeiterfamilien, die den Boden oft zur Selbstversorgung gepachtet hatten, oder kleine und mittelgroße Bauern mit dem Flurbesitz bis 5 ha und 10 Stück Rindvieh. In den Zweistöckigen Häusern lebten vor allem Bauern, in deren Besitz mehr als 5 ha Felder und eine größere Zahl des Rindviehs war. Die kleinen und mittelgroßen Landwirte arbeiteten fast über das ganze Jahr im Wald, im Sägewerk oder seit den 80er Jahren des 19. Jh. in den Gruben im Erzgebirgsvorland. Der Wirtschaft, in der der wichtigste Bestandteil die Viehzucht und die Wiesenwirtschaft waren, widmeten sich vor allem die Frauen und Kinder.

Lesná, místní hřbitov za mešní kaplí na počátku 20. století.
Lesná (Ladung), der Friedhof hinter der Kapelle am Anfang des 20. Jh.



ČERNÁ KUCHYNĚ SCHWARZE KÜCHE



Dílna soustružníka dřeva v okolí Boleboře, který soustružil užité předměty pro domácnosti.
Werkstatt eines Holzdrehers in Nähe von Boleboř, der Gegenstände für den Haushalt herstellte.



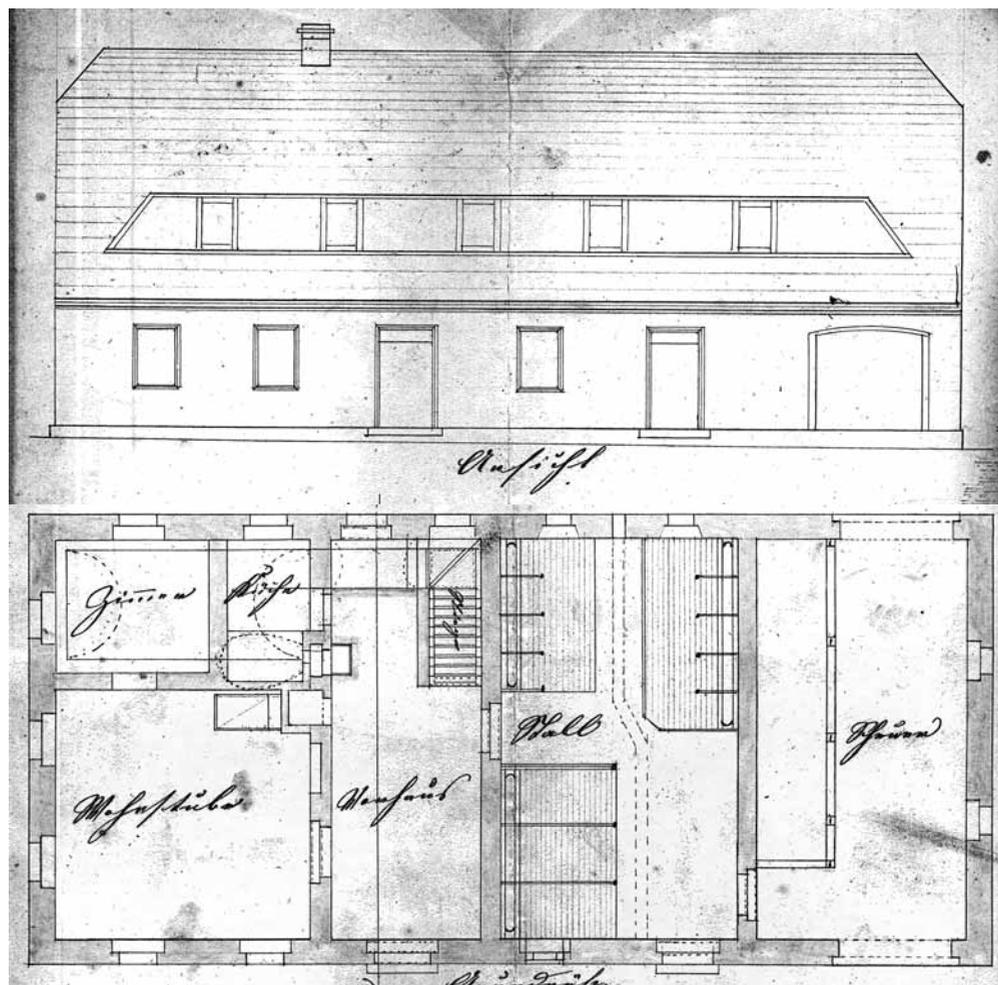
Černou kuchyní byla později označována místnost bez oken v obytné části objektu, do které se dříve umísťovalo topeniště s otevřeným ohništěm, nad nímž se připravovalo jídlo. Po přemísťení topeniště do světnice, kde již bylo uzavřené ohniště v kamnech, zůstal prostor se zčernalými stěnami od dýmu a sazí. Pověštinou prošel adaptací a byl využíván pro jiné účely. Často se proměnil v dílnu pro řemeslníka nebo domácího výrobce.

Hřebíkáři ve svých rodinných dílnách.
Nagelhersteller in ihren Werkstätten.

Als schwarze Küche wurde später im Wohnteil des Hauses ein Raum ohne Fenster bezeichnet, in dem es früher eine offene Feuerstelle gab und das Essen zubereitet wurde. Nach Verlagerung des Feuerraums in die Stube, wo es bereits eine in dem Ofen geschlossene Feuerstelle gab, blieb ein Raum mit von Rauch und Ruß schwarz gewordenen Wänden übrig. Dieser wurde oft ausgebaut und zu anderen Zwecken genutzt. Oft verwandelte er sich in eine Werkstatt für einen Handwerker oder Heimarbeiter



SÍŇ VORHAUS (HAUSFLUR)

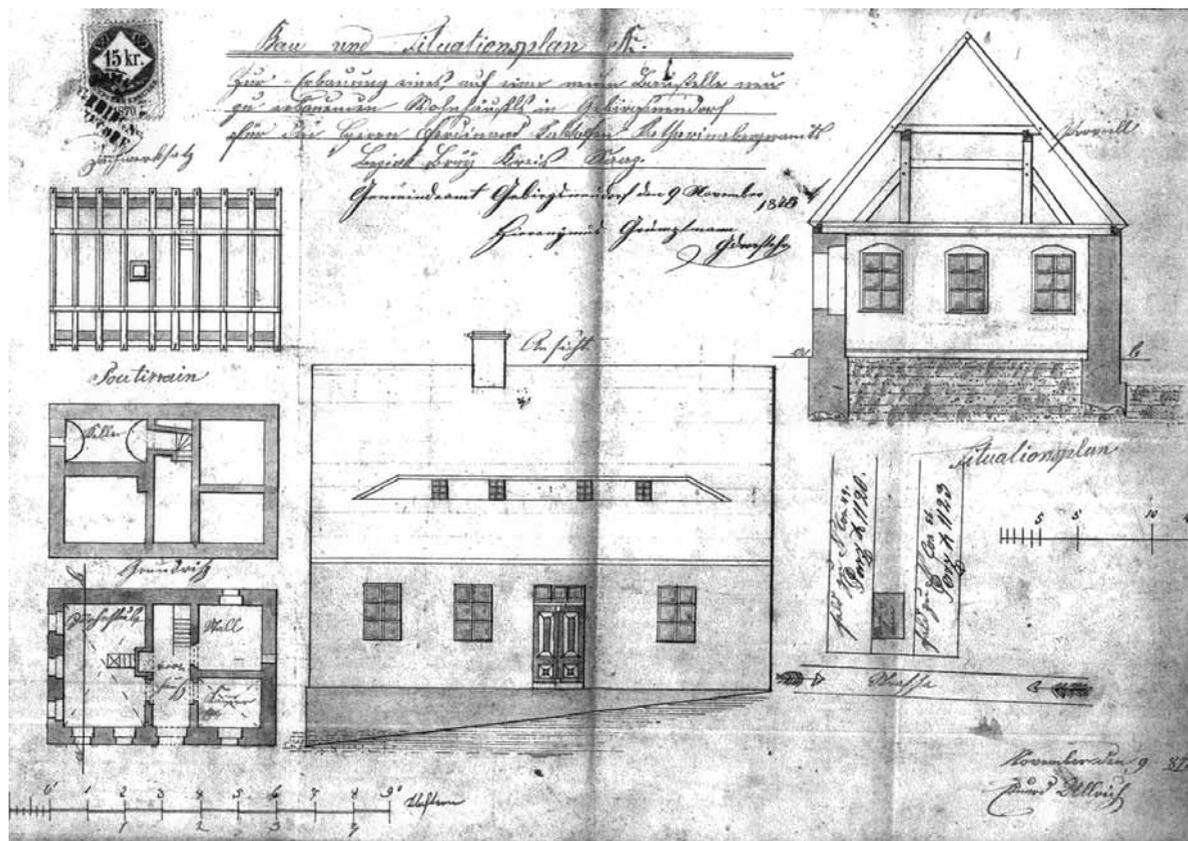


Stavební plán domu ze 70. let 19. století.
Bauplan aus den 70er Jahren des 19. Jahrhunderts.

Důležitým prostorem byla síň, která oddělovala obytnou část od hospodářské části. Umístěna byla zhruba uprostřed stavení. Po jedné straně síně byla světnice, po druhé straně v celé její délce byl chlév. V zadní polovině síně bývala vydělena komora pro ukládání potravin nebo kuchyně. Odtud vedlo zpravidla dřevěné schodiště do prvního patra, u přízemního domu pouze do podkrovní. V zadní části síně bývala postavena chlebová pec s ústím do síně a široký zděný komín. Na něj byla plechovými rourami napojena hranolová kachlová kamna s plotnou, umístěná ve světnici a původně vytápěná ze síně.

Nová Ves v Horách, stavební a situační plán domu ze 70. let 19. století.
Nová Ves v Horách, (Gebirgsneudorf), Bau- und Situationsplan aus den 70er Jahren des 19. Jahrhunderts.

Ein wichtiger Raum war der Flur, der den Wohnteil von dem Wirtschaftsteil trennte. Seine Lage war ungefähr in der Hausmitte. Auf einer Seite des Flurs was die Wohnstube, über die Gesamtlänge der anderen Seite war der Stall. Im hinteren Teil war die Kammer zur Aufbewahrung der Lebensmittel oder die Küche. Von hier aus führte in der Regel die Treppe in der ersten Stock, bei Einstockhäusern nur in das Dachgeschosß. Im hinteren Flurteil stand ein Brotbackofen mit der Mündung in den Flur und eine breite gemauerte Feueresse. An diese knüpfte mit Hilfe von Blechröhren ein Viereck-Kachelofen mit einer Kochplatte an, der sich in der Stube befand und ursprünglich vom Flur aus beheizt wurde.





PŮDNÍ PROSTOR DACHBODEN







V půdním prostoru přízemních domů byly nad světnicemi umístěny jedna nebo dvě podkrovní světničky, které převážně sloužily ke spaní. Nebyly vytápěné, ale využívaly teplo prostupující stropem světnice. Prostor nad chlévem a stodolou se využíval pro hospodářské účely. Ukládalo se zde zejména seno, sláma, obilné zrna, drobné zemědělské nářadí a podobně. U patrových domů byla plocha patra členěna na obytnou a hospodářskou část obdobně jako u přízemních domů.

Im Dachboden der Einstockhäuser gab es über den Stuben eine oder zwei Dachkammern, die überwiegend als Schlafzimmer dienten. Sie wurden nicht beheizt, aber sie nutzten die Wärme, die aus der Stube durch die Decke durchdrang. Den Raum über dem Stall und über der Scheune nutzte man für Wirtschaftszwecke. Hier wurde vor allem das Heu, Stroh, Korn, kleine landwirtschaftliche Geräte und Ähnliches aufbewahrt. Bei Zweistöckhäusern wurde die Fläche im ersten Stock in einen Wohn- und in einen Wirtschaftsteil, ähnlich wie bei den Einstockhäusern gegliedert.





U lidových domů bylo členění půdního prostoru zřejmě při vnějším pohledu. Malá okénka ve štítu patřila k podkrovním světničkám. Druhý štít u hospodářské části byl plný. U některých domů propouštělo světlo do půdního prostoru několik okének v mansardě, která byla součástí střešní konstrukce. Snímky domů z Nové Vsi v Horách a z Mikulovic dokumentují uchování původní střešní konstrukce ještě v 70. letech 20. století.

Bei Volkswohnhäusern war die Gliederung des Dachbodenraumes bereits an der Außenansicht erkennbar. Die kleinen Fenster im Giebel gehörten zu den Dachkammern. Der zweite Giebel im Wirtschaftsteil war ohne Fenster. Bei einigen Häusern konnte das Licht in den Dachraum durch einige Fenster in der Mansarde, die Bestandteil der Dachkonstruktion war, eindringen. Die Bilder der Häuser in Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf) und in Mikulovice (Nickelsdorf) dokumentieren die Erhaltung der Dachkonstruktion noch in den 70er Jahren des 20. Jahrhunderts.



LIDOVÁ ARCHITEKTURA VE STŘEDNÍM KRUŠNOHOŘÍ





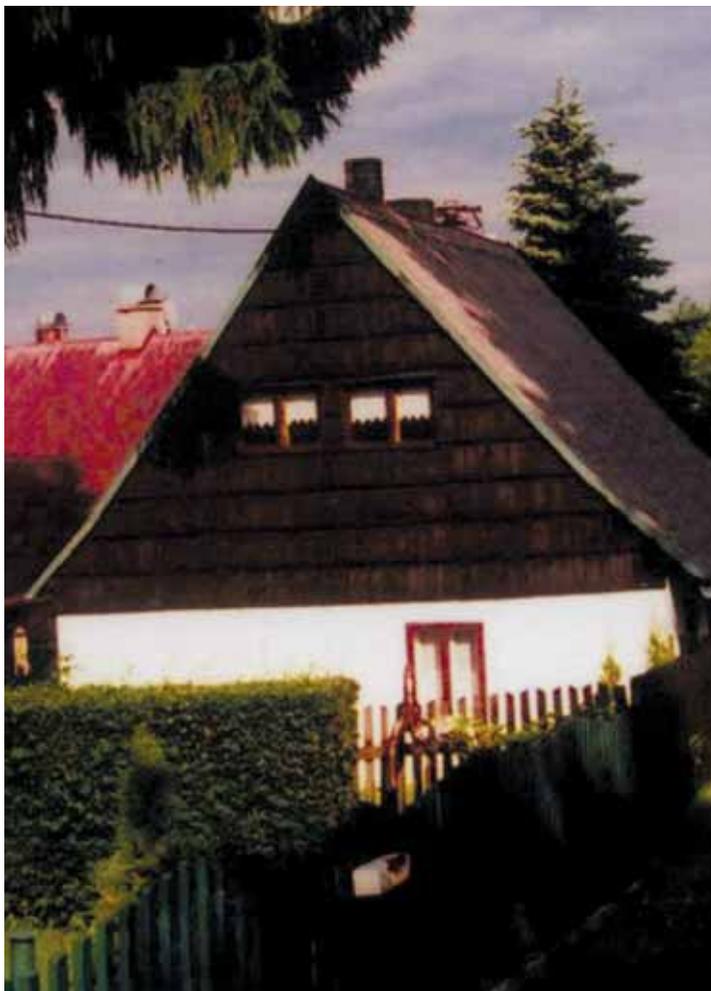
VOLKSARCHITEKTUR IM MITTELERZGEBIRGE





Orasín v prvních desetiletích 20. století.
Orasín (Uhrissen) in ersten Jahrzehnten des 20. Jh.

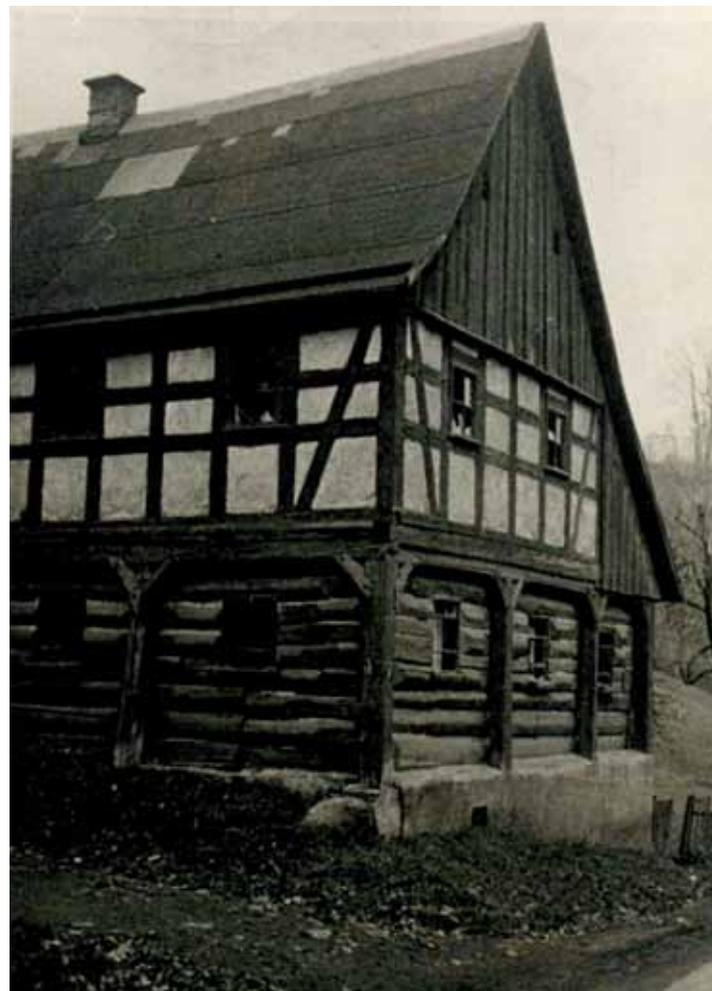




Mikulovice, aplikace šindelového štítu zachovaná do současnosti.
Mikulovice (Nickelsdorf), Anwendung von den bis in die Gegenwart erhaltenen Schindeln auf dem Giebel.

V nejstarších dobách se stavělo v Krušnohoří ze dřeva a teprve později, asi od konce 15. století, proniká do celé oblasti severozápadních Čech patrový dům hrázděný. Ve středním Krušnohoří se však nestal typickou lidovou stavbou.

Z dřevěných staveb se do 17. až 18. století uplatňoval přízemní roubený dům s podstávkou, který postupně zcela vy-



Malý Háj, poslední roubená stavba před likvidací ve 30. letech.
Malý Háj (Kleinhan), das letzte Blockbauwerk vor der Beseitigung in den 30-er Jahren.

In ältesten Zeiten wurde im Erzgebirge vor allem Holz als Baumaterial angewendet und erst später, am Ende des 15. Jh., dringen in das ganze Gebiet Nordwestböhmens zweistöckige Fachwerkhäuser ein. Im Mittleren Erzgebirge wurden sie jedoch nicht zur typischen Volksbauweise.

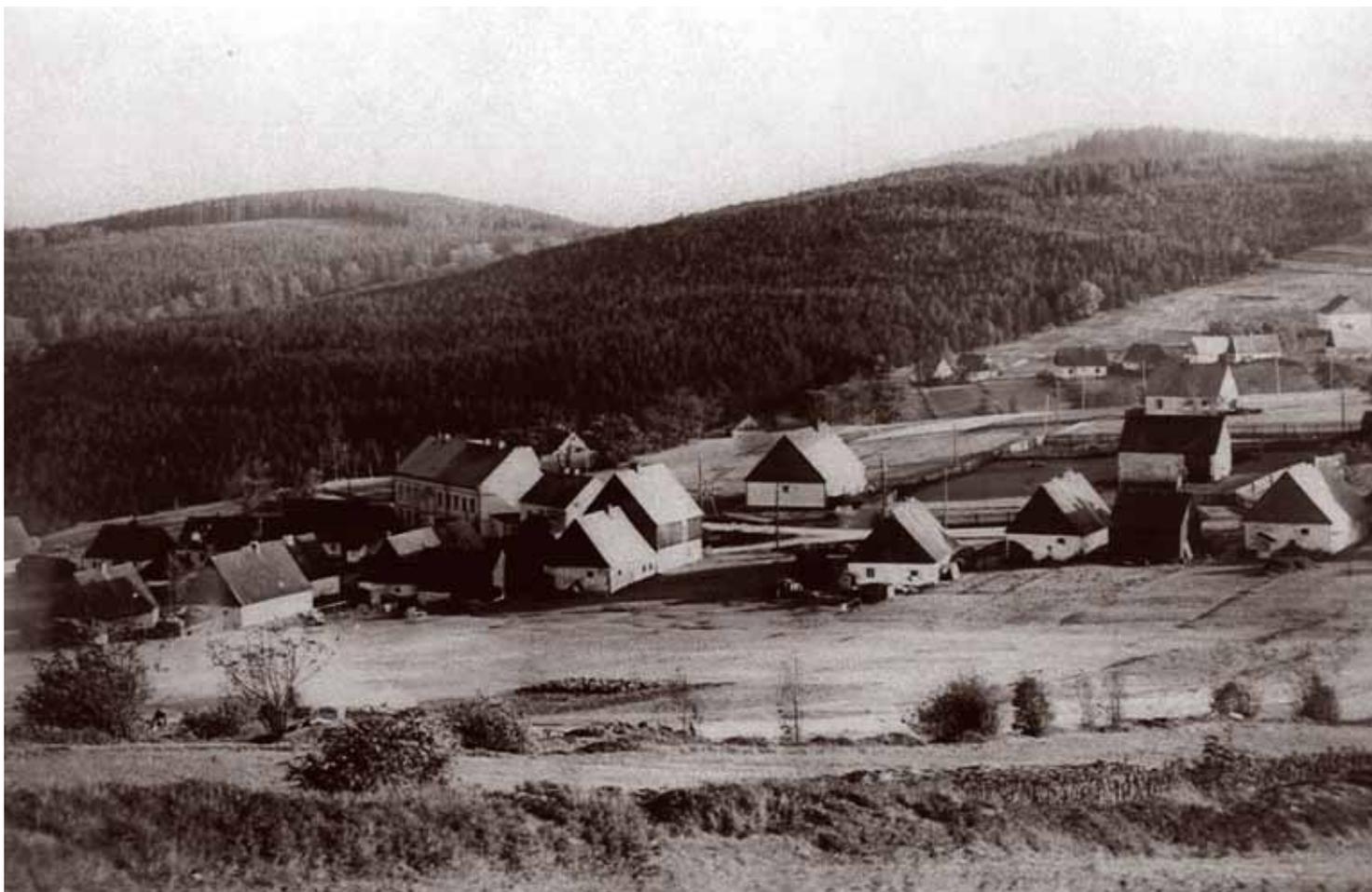
Von den Holzbauwerken fand bis ins 17. – 18. Jh. das ein-



mizel. Vedle přízemních domů se vyskytovaly patrové stavby, u nichž na roubenou část navazovalo hrázděné patro. Pouze ojediněle se ještě koncem 19. a v prvních dvou desetiletích 20. století vyskytovaly tyto typy roubených domů. Bylo tomu např. v Lesné/Svahové a v Malém Háji.

Výrazný vliv na potlačení lidového domu roubeného již v pozdním středověku měl rozvoj rudného dolování v Krušnohoří. Dřevo se stalo důležitou surovinou, která byla prvořadě za-

stěcké Blockbauhaus mit Umgebinde Anwendung, das allmählich völlig verschwand. Neben den Einstockhäusern gab es zweistöckige Bauten, bei denen an den Blockbauteil eine Fachwerketage anknüpfte. Nur ausnahmsweise waren noch am Ende des 19. und in den ersten zwanzig Jahren des 20. Jh. Blockbauhäuser in einigen Ortschaften vorhanden, davon in z.B. in Lesná/Svahová (Ladung/ Neuhaus) und in Malý Háj (Kleinhan).



Mikulovice, charakteristický ráz přízemních staveb na počátku 20. století.
Mikulovice (Nickelsdorf), der charakteristische Charakter der Einstöckhäuser am Anfang des 20. Jh.





Lesná, středová část vsi na počátku 20. let 20. století.
Lesná (Ladung), der mittlere Ortsteil am Anfang der 20er Jahre des 20. Jh.

jišťována pro hornické a hutnické provozy. Od 16. století byly roubené konstrukce postupně nahrazeny kamenným zdivem.

Patrové a přízemní domy se stavěly především z opracovaného nasbíraného nebo lomového kamene, kterého bylo všude dostatek. U novějších staveb se používalo smíšeného materiálu tím způsobem, že pálené cihly doplňovaly kámen na nároží a u okrajů dveřních a okenních otvorů.

Převahu zděných staveb v oblasti hrázděného domu je možno vysvětlit podmínkami klimatickými a sociálními. Hrázděné zdivo v drsném a deštivém podnebí velmi trpí a rozpadá se. Proto se musely hrázděné stěny chránit prkenným bedněním

Wesentlichen Einfluss auf die Verdrängung des Blockbauhauses bereits im Spätmittelalter hatte die Entwicklung des Erzbergbaues im Erzgebirge. Das Holz wurde ein bedeutender Werkstoff für die Bergbau- und Hüttenbetriebe. Seit dem 16. Jh. wurde die Zimmerung fortlaufend durch das Mauerwerk ersetzt.

Zweistöckige und einstöckige Häuser wurden vor allem aus bearbeitetem eingesammeltem Stein oder aus Bruchstein erbaut, der ausreichend zur Verfügung stand. Bei neueren Bauwerken wurde das Material gemischt auf die Art und

nebo šindelem proti nepříznivým přírodním podmínkám. Naproti tomu kámen byl běžně dostupný a mnohem trvanlivější a odolnější. Zděné stavby byly tedy z hlediska přírodního i hospodářského pro tuto krajinu velmi výhodné.

Lidové stavby ve středním Krušnohoří, jejichž půdorys převážně vycházel ze stejné dispozice, působily střídavým, někdy až šedivým dojmem. Pouze změna druhu omítky a oličení je zvláště odlišovaly. Určitou jednotvárnost vzhledu celkové zástavby

Weise angewendet, dass der Stein durch gebrannte Ziegelsteine an den Gebäudeecken und Tür- und Fensteröffnungen ergänzt wurde.

Den Grund, warum gemauerte Bauwerke auf dem Gebiet der Fachwerkhäuser überwogen, kann man mit den klimatischen und sozialen Bedingungen erklären. Die Fachwerkmauern leiden in rauem und regnerischem Klima sehr und zerfallen. Darum mussten Fachwerkwände mit Brettern oder



Rudolice v Horách, původní řadová zástavba s typickými přízemními domy ve 2. polovině 40. let 20. století.

1. Rudolice v Horách (Rudelsdorf), ursprüngliche Reihenbebauung mit typischen Einstockhäusern in der zweiten Hälfte der 40-er Jahre des 20. Jh.



Seiffen, lidový dům s doškovou (slaměnou) střechou v Muzeu v přírodě.
Seiffen, ein Volkwohnhaus mit Strohdach in dem Freilichtmuseum.



Deutschneudorf (Sasko), hrázděný dům bohatě krytý šindelem ještě v současnosti.
Deutschneudorf (Sachsen), ein Fachwerkhaus, das bis in die heutigen Tage reichlich mit Schindeln bedeckt ist.





Lesná, bývalý hostinec „Körnerova bouda“ v podobě horského stavení ve 20. letech 20. století.
Lesná (Ladung), das frühere Wirtshaus „Körnerbaude“ in Form eines Berghauses in den 20er Jahren des 20. Jh.

způsobovala střešní krytina ze šindele, který byl nejrozšířenější používanou krytinou ještě ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století. Přistupovaly však další prvky, které lidové stavby oživovaly a dávaly jim typický krušnohorský charakter.

Nejnápadněji působilo šindelové překrytí obou štítů a často i patrových stěn, které se objevuje v mnoha variantách. Vlastní překrytí štítů a stěn bylo prováděno šupinovitým způsobem větvičkovitě směrem vzhůru nebo dolů, jindy ve směru vodo-

Schindeln gegen die widrigen Witterungsbedingungen geschützt werden. Demgegenüber war der Stein gut zugänglich und viel standfester und widerstandsfähiger. Gemauerte Bauobjekte waren also aus Sicht der Natur und Wirtschaft für diese Landschaft sehr günstig.

Die Volksbauten im mittleren Erzgebirge, deren Grundriss überwiegend von der gleichen Anordnung ausging, machten einen nüchternen, manchmal fast grauen Eindruck. Nur ei-



Nová Ves v Horách, v obci jeden z mála dochovaných šindelových štítů překrytých větvičkovitým způsobem.
Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf), einer von den wenigen erhaltenen Schindelgiebeln „baumastig“ bedeckt.

rovném, nebo byly vždy sudé a liché řady nakloněny v jednu stranu pod 90°, aby tvořily tzv. rybí páteř. Vytváření variant umožňovalo střídání šindelů s různým zakončením, které bylo rovné, zašpičaté nebo zaoblené. Překrytí štítů šindelovými prkénky, které se vyráběly v místě, bylo pro krušnohorské stavby typické. U hrázděných staveb, jejichž patro nebylo překryto šindelem, působily hrázděné stěny velmi esteticky, pro-

ne unterschiedliche Fassade und Bemalung hob sie hervor. Eine bestimmte Eintönigkeit der ganzen Bebauung verursachte die Dacheindeckung mit Dachschindeln, die noch in der zweiten Hälfte des 19. und am Anfang des 20. Jh. das am häufigsten angewandte Material waren. Es kamen jedoch auch weitere Elemente zum Vorschein, die die Volksbauten belebten und ihnen den typischen Erzgebirgscharakter verliehen.





Vinařice, zástavba tvořená hrázděnými stavbami, z počátku 20. století.
Vinařice (Weingarten), die Bebauung mit Fachwerkhäusern, Anfang des 20. Jh.





Hora Svaté Kateřiny, dodnes obydlený dům se zachovaným „čistým hrázděním“.
Hora Svaté Kateřiny (Katharinadorf), ein bis in die heutigen Tage bewohntes Haus mit erhaltenem „reinem Fachwerk“.



Seiffen, různé typy lidových staveb v Muzeu v přírodě.
Seiffen, unterschiedliche Typen der Volkswohnhäuser in dem Freilichtmuseum.



Hora Svaté Kateřiny, přízemní dům z počátku 20. století s větrným mlýnem.
Hora Svaté Kateřiny (Katharinaberg), ein Einstockhaus aus dem Anfang des 20. Jh. mit einer Windmühle.



Mikulovice, jedna z posledních dochovaných střech krytých šindelem.
Nickelsdorf, eines der letzten erhaltenen Schindeldächer.

tože tmavé trámy kostry musely ostře kontrastovat s vybělenými obdélníkovitými a čtvercovými políčky.

Sedlová střecha u patrových i přízemních domů vynikala nápadnou výškou s ostrým úhlem nahoře. Byla nesena hambálkovým krovem, který plně umožňoval využití podstřešního prostoru k vybudování podkrovní světnice, u patrových domů pak půdy. Boční plochy střechy byly členěny vikýři zasazenými nad vstupními dveřmi nebo nad chlévem.

Lidové stavby byly oživovány odlišnými způsoby omítnutí stěn domu. Stěny byly ohozeny hrubou omítkou, která nápadně kontrastovala s hladce omítnutým a do stěny mírně zapadajícím nárožím, lemováním oken, dveří a výklenku. Řídčeji byly stěny omítány opačným způsobem.

Am auffälligsten wirkte die Bedeckung beider Giebel und oft auch der Wände in die Höhe von zwei Stockwerken, die in vielen Varianten vorkommt. Die eigentliche Bedeckung der Giebel und Wände wurde schuppenartig baumastig in Richtung nach oben durchgeführt, ein anderes mal in waagerechter Richtung, oder es wurden die geraden und ungeraden Reihen in eine Seite um 90° geneigt, damit sie das sog. Fischkrätenmuster bildeten. Das Erstellen von Varianten ermöglichte es Schindeln mit unterschiedlicher Abendung anzuwenden, die rund, spitzförmig oder abgerundet waren. Die Überlappung der Giebel mit Schindelbrettchen, die vor Ort hergestellt wurden, war für erzgebirgische Bauobjekte typisch. Bei Fachwerkobjekten, bei denen der Giebel nicht mit Schindeln bedeckt war, machten die Fachwerkwände einen sehr ästhetischen Eindruck, weil die dunklen Rahmen des Skeletts scharf mit den weiß bemalten rechteckigen und quadratischen Feldern in Kontrast waren.

Das Satteldach bei den zwei- und einstöckigen Häusern fiel durch seine auffällige Höhe und den scharfen Winkel oben auf. Es wurde getragen von einem Kehlbalkendach, das es ermöglicht hat den Dachraum voll zur Errichtung einer Dachkammer zu nutzen, bei Zweistöckhäusern war es das Dach. Die Seiten-Dachflächen teilten Dachfenster über der Eingangstür oder über dem Stall.

Die Hauswände der Volkshäuser wurden unterschiedlich verputzt, was sie belebte. Sie wurden mit groben Putzverputzt, der auffällig mit dem glatt verputzten und in die Wände leicht einfallende Ecken, Einsäumungen der Fenster, Türen und Mauernischen kontrastierte. Nur selten wurden die Wände auf eine andere Art und Weise verputzt.



CHLÉV STALL



Mikulovice, dochovaný příklad přízemního jednotraktového domu, kde hospodářskou část tvoří chlév a stodola.
Mikulovice (Nickelsdorf), ein erhaltenes Beispiel eines einstöckigen Eintrakthauses, der Wirtschaftsteil hat auch einen Stall und eine Scheune.





Při použití dvojspreží nebyla výjimkou ani kombinace rozdílných druhů tažných zvířat. Na snímku z 30. let 20. století záprah vola s koněm.
Bei Nutzung eines Zweigespanns war eine Kombination unterschiedlicher Ziehtiere keine Ausnahme. Auf dem Bild aus den 30er Jahren des 20. Jh. ein Zweigespann eines Ochsen mit einem Pferd.

Přízemní dům chlívniho typu je typickým příkladem malého zemědělského hospodářství v horské oblasti. Chlív, ve kterém bylo ustájeno několik kusů dobytka, byl jeho neoddělitelnou součástí. Počet kusů hovězí dobytka určovala velikost hospodářství. V chudších zemědělských usedlostech, kde byla obživa zajišťována doplňkovými zaměstnáními, se místo krav chovaly kozy. Podobné podmínky k zemědělskému hospodářství byly také v saském Krušnohoří.

Das einstöckige Wohnstallhaus ist ein typisches Beispiel einer kleinen Landwirtschaft in der Bergregion. Der Stall, in dem einige Stück Vieh untergebracht waren, war sein untrennbarer Bestandteil. Die Anzahl des Viehs bestimmte die Größe der Wirtschaft. In ärmeren Bauernhöfen, wo man den Lebensunterhalt durch zusätzliche Arbeiten verdient hat, wurden anstatt von Kühen Ziegen gehalten. Die Bedingungen für die Landwirtschaft auf der sächsischen Seite des Erzgebirges waren ähnlich.



Fláje, středová část vsi ve 20. letech 20. století.
Fláje (Fleyh), der mittlere Ortsteil in den 20er Jahren des 20. Jh.



Pastviny v okolí Malého Háje a Rudolic v Horách na počátku 20. století.
Weiden in der Umgebung von Malý Háj (Kleinhan) und Rudolice v Horách (Rudelsdorf) am Anfang des 20. Jh.



ŘEMESLA, ŽIVNOSTI a DOMÁCKÁ VÝROBA





HANDWERKEN, GEWERBEN und HEIMINDUSTRIE







Krušnohorské paličkárky zhotovovaly krajky k různému použití jednotlivě i ve skupinách.
Erzgebirgische Klöppelfrauen fertigten Spitzen zur unterschiedlichen Nutzung einzeln und in Gruppen.

Pro celé území bylo po dlouhá staletí charakteristickým znakem hornictví spolu s upravárenstvím a hutněním rud. Ekonomická výhodnost těžby stříbrných a polymetalických rud postupně upadala. Obyvatelstvo bylo nuceno hledat náhradní zaměstnání, pokud vůbec neodcházelo z Krušnohoří do jiných prosperujících rudných revírů. V souvislosti s tím se uplatnila široká škála rozličných řemesel a postupně se prosadily různé obory domácí výroby, které společně zajišťo-



Malování hraček bylo převážně ženskou prací.
Das Bemalen des Spielzeugs war vor allem Aufgabe der Frauen.

Für das gesamte Gebiet war langhin der Bergbau und die Aufbereitung und Verhüttung der Erze charakteristisch. Der wirtschaftliche Vorteil der Förderung der Silber- und anderer metallischer Erze nahm allmählich ab. Die Bevölkerung war gezwungen Ersatzbeschäftigungen zu suchen, falls es nicht ganz das Erzgebirge verließ und in andere gedeihende Gebiete zog. In diesem Zusammenhang kamen unterschiedliche Handwerke zur Anwendung und allmählich setzten sich diver-



Dílna s výrobou hraček z papírové masy.
Werkstatt eines Massefigurenherstellers.

valy obyvatelstvu celoroční obživu v drsných horských podmínkách.

Za jedno z nejstarších náhradních zaměstnání, které se ujalo již koncem 16. století na Jáchymovsku a rozšířilo se téměř po celém Krušnohoří, považujeme paličkování krajek. Doprovázelo jej prýmkařství, které bylo spojeno s výrobou posamentů, bordur a podobného galanterního zboží z textilního materiálu.

Ve střední části Krušnohoří bylo prvním náhradním zaměstnáním plátenictví, které se prosadilo v okolí Hory Sva-

se Bereiche der Heimarbeit durch, die insgesamt den Bewohnern den Lebensunterhalt in den kargen Bedingungen im Gebirge sicherten.

Eines der ältesten Handwerke, das sich bereits am Ende des 16. Jahrhunderts im Raum Jáchymov (Sankt Joachimstal) entwickelte und fast auf dem ganzen Gebiet des Erzgebirges verbreitete, ist das Spitzenklöppeln. Es wird begleitet von der Herstellung von Posamenten, Borten und ähnlicher Galanterieware aus Textilmaterial.





té Kateřiny již koncem 17. století. Výrobou plátna se zabývalo mnoho pláteníků, kteří k tomu potřebovali dostatek lněné příze. Pro tyto účely se začal na horských políčkách pěstovat ve větší míře len, kterému se dařilo i v drsnějších přírodních podmínkách. V průběhu 18. století se k plátenictví přidalo punčochářství a výroba pleteného zboží. Výroba pletených punčoch pro muže, ženy a děti, vest bez rukávů i s rukávy a rukavic prstových i palčáků, se neobešla bez vlněné příze. Punčocháři

Im mittleren Teil des Erzgebirges war die erste Ersatztätigkeit die Tuchmacherei, die sich in der Umgebung von Hora Svaté Kateřiny (Katharinaberg) bereits am Ende des 17. Jh. durchsetzte. Dieser Tätigkeit widmeten sich viele Tuchmacher, die für diese Tätigkeit reichlich Flachsgarn benötigten. Für diesen Zweck hat man begonnen auf den Feldern in größerem Maß Flachs anzubauen, der auch in den rauen Bedingungen gedieh. Im Laufe des 18. Jh. kam auch die Strumpfwirke-



Dílna pro malování a další úpravu soustružených kuzelek.
Werkstatt für das Bemalen und weitere Gestalten der Holzkegeln.





Výrobce řezaných hraček podle šablony.
Ein Hersteller von Spielsachen, der das Spielzeug mit Hilfe von Schablonen herstellte.



Zpracování soustružených dřevěných prstenců v rodinném podniku.
Verarbeitung der gedrechselten Holzringe in der Familie.



potřebovali pro své výrobky velké množství vlny, a proto tento požadavek měl vliv na rozšíření chovu ovcí.

Obě řemeslné a domácí výroby od konce 18. století doplnila dřevovýroba, z níž se vydělila výroba dřevěných hraček. Poté se k ní přidala výroba hraček také z jiných materiálů. Během 19. století převažovalo hračkářství, které bylo rozhodujícím výrobním odvětvím v celé střední části Krušnohoří až do poloviny 20. století.

rei und die Herstellung von Strickwaren hinzu. Für die Herstellung von gestrickten Strümpfen für die Männer, Frauen und Kinder, Westen ohne und mit Ärmeln und Finger- und Fausthandschuhe, war das Wollgarn unerlässlich. Die Strumpfwirker benötigten für ihre Produkte reichlich Wolle und diese Anforderung beeinflusste die Verbreitung der Schafzucht.

Beide Handwerks- und Heimproduktionsarten ergänzte seit dem Ende des 18. Jh. die Holzverarbeitung, wovon sich die





Mlýny na mouku nedaleko Pyšné, v Pachenkově a podél potoka Svídnice mezi Horou Svaté Kateřiny a Brandovem se během druhé poloviny 19. století proměnily v soustružny dřeva.

Die Getreidemühlen in der Nähe von Pyšná (Stolzenhan), Pachenkov (Pachenhof) und entlang des Flusses Schweinitz zwischen Hora Svaté Kateřiny (Katharinenberg) und Brandov (Brandau) verwandelten sich im Laufe des 19. Jahrhunderts in Holzdrehereien.



Hora Svaté Kateřiny na počátku 20. století; trh na náměstí, kde se prodávaly také hračkářské výrobky.
Hora Svaté Kateřiny (Katharinaberg) am Anfang des 20. Jh.; Markt im Ortszentrum, wo auch Spielwaren verkauft wurden.





Dřevařský rybník u Nové Vsi v Horách.
Ein Holzteich bei Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf).



Krušnohorští dřevaři; jejich činnost byla důležitým dřevařským řemeslem.
Holzarbeiter im Erzgebirge; deren Tätigkeit war ein wichtiges Holzhandwerk.





Uhlířství patřilo ke starým krušnohorským řemeslům.
Die Köhlerei zählte zu den alten erzgebirgischen Handwerken.





Cestář při údržbě silnice.
Ein Straßenarbeiter bei der Instandhaltung der Straße.



Provozování hostinců bylo většinou spojeno s řeznickým řemeslem.
Der Betrieb von Wirtshäusern war oft mit dem Fleischerhandwerk verknüpft.



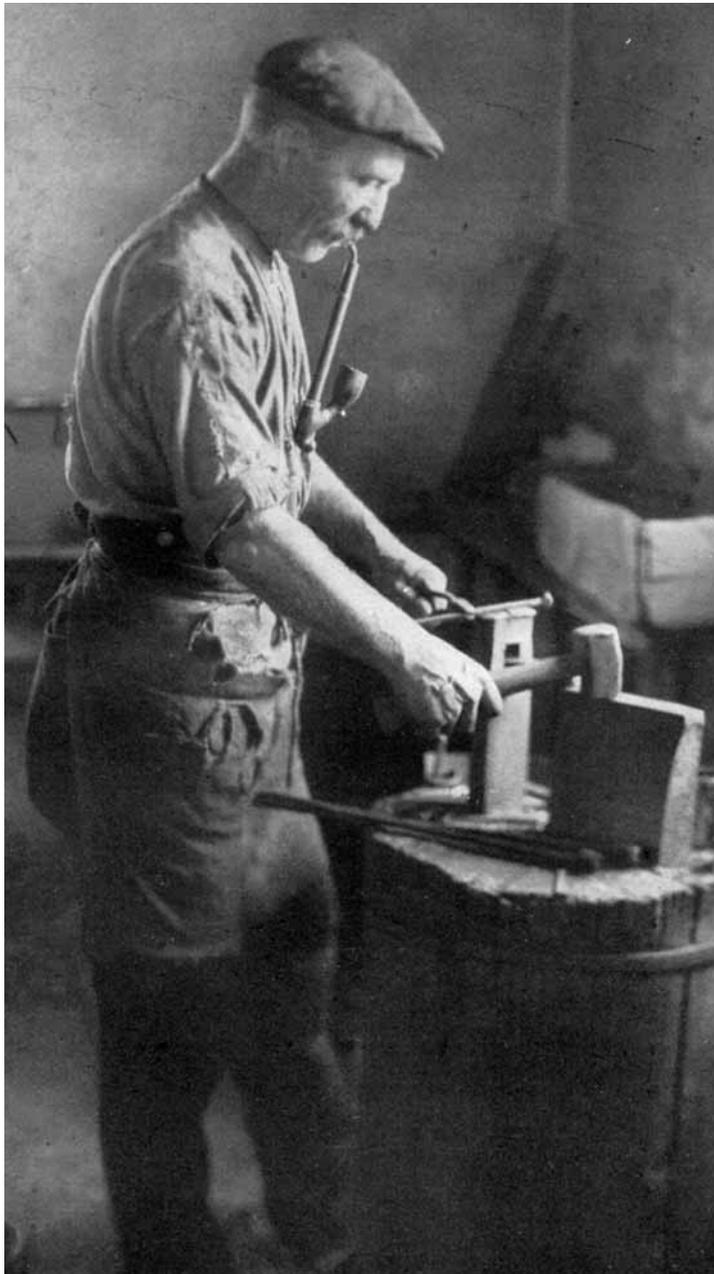
Hora Svaté Kateřiny na počátku 20. století, bývalý hostinec v dolní části města.
Hora Svaté Kateřiny (Katharinaberg) am Anfang des 20. Jh., das frühere Wirtshaus im unteren Stadtteil.

Zejména paličkování a hračkářství s ostatní dřevovýrobou se při zhotovování jednotlivých výrobků neobešly bez podpory dalších řemeslníků. Mnozí z nich zpracovávali kovový materiál, protože při paličkování jsou nejdůležitější pomůckou špendlíky a háčky, v hračkářství zase různá dřeva a nože. Ve středním Krušnohoří se vytvořila místa, která byla spojena se zpracováním kovů. V průběhu 19. století zde byly založeny nejen továrny, ale působili vedle nich i jednotliví drobní výrobci

Holzspielzeugproduktion trennte. Danach kam die Herstellung der Spielsachen auch aus anderen Materialien hinzu. Im Laufe des 19. Jh. überwog die Spielzeugproduktion, die bis in die Hälfte des 20. Jh. der entscheidende Wirtschaftszweig im Mittleren Erzgebirge war.

Vor allem das Klöppeln und die Spielwarenindustrie und die sonstige Holzverarbeitung bedienten sich bei der Herstellung der einzelnen Produkte mit Leistungen weiterer Hand-





Hřebíkáři v Načetíně ve svých rodinných dílnách.
Nagelhersteller in Natschung in ihren Werkstätten.

werker. Viele davon verarbeiteten Metallmaterial, weil die wichtigsten Utensilien für das Klöppeln Nadeln und Häkchen und in der Spielzeugherstellung wiederum unterschiedliche Meißel und Messer sind. Im Mittleren Erzgebirge entstanden Orte, die mit der Metallverarbeitung verbunden waren. Im Laufe des 19. Jh. wurden hier nicht nur Fabriken gegründet, sondern daneben arbeiteten auch einzelne kleine Hersteller in eigenen Werkstätten. Im Ort Načetín (Natschung) konzentrierten sich die Nagelhersteller, die hier bereits in der ersten Hälfte des 20. Jh. diese Tätigkeit ausübten, obwohl in dem nahen Kallek (Kallich), Gabrielina Hut' (Gabrielahütten) und in Brandov (Brandau) bedeutende metallurgische Betriebe waren.

In den einzelnen Gemeinden war die Anwesenheit von Tischlern erforderlich, weil sie ein breites Spektrum an Gebrauchswaren herstellten. In den Haushalten wurden unterschiedlich Holzgefäße und in vielen Familien, für die der Ver-



Vesnický truhlář při svém řemesle.
Ein dörflicher Tischler bei der Ausübung seines Handwerks.





s vlastními řemeslnickými dílnami. Do Načetína a jeho okolí se soustředili výrobci hřebíků, kteří zde působili ještě v první polovině 20. století, přestože v blízkém Kalku, Gabrielině Huti a Brandově byly důležité metalurgické podniky.

V jednotlivých obcích byla potřebná přítomnost truhlářů, protože zhotovovali řadu užitných předmětů ze dřeva. V domácnostech mnohých rodin se potřebovaly různé dřevěné nádoby a máselnice na zpracování másla, pro něž jeho prodej byl vhodným přivýdělkem. Truhlář mohl pro paličkářky zhotovit různé stojany pod herdule, ale i stoly, židle a stoličky, bez kterých se neobešla žádná rodina, natož rodina hračkaře.

Početné množství soustružníků dřeva zhotovovalo nejen hračky, ale i další užité předměty včetně paliček pro zhotovování paličkovaných krajků. Vedle řemeslníků se zpracováním dřeva zabývaly mnohé podniky, které pro dokončovací práce využívaly domácí výrobu. Jednou z nich bylo například vyplétání sedáků rákosem k židlím z ohýbaného bukového dřeva, které se vyráběly v Horním Litvínově.

Potřebnou řemeslnou výrobou, které se věnovali výrobci ve středním Krušnohoří, bylo košíkářství. Předměty z proutí různých tvarů a zpracování našly uplatnění nejen v zemědělských usedlostech, ale i v ostatních domácnostech.

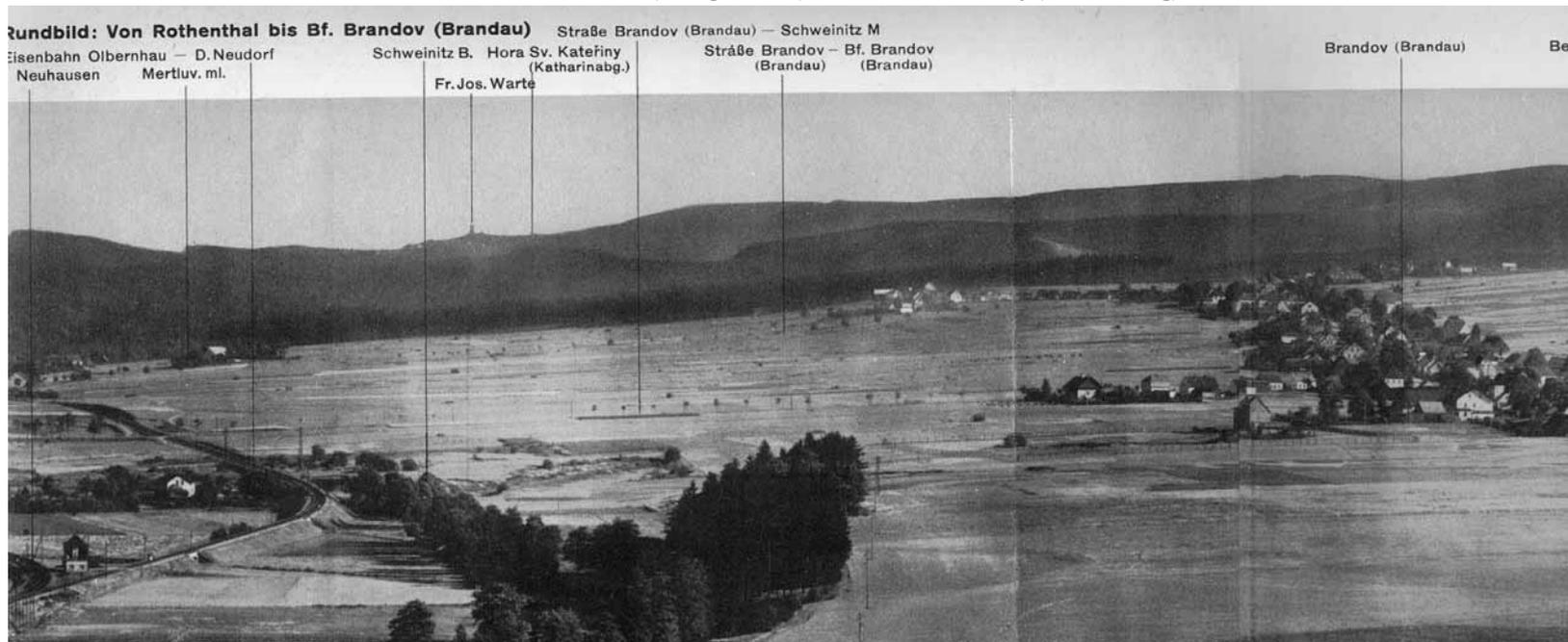
kauf ein geeigneter Nebenerwerb war, Butterfässer benötigt. Der Tischler konnte für die Klöppelfrauen unterschiedliche Ständer für den Klöppelsack, aber auch Tische, Stühle und Hocker, die für jede Familie unentbehrlich waren, herstellen.

Die Vielzahl der Holzdrechsler stellte nicht nur Spielsachen, sondern auch weitere Gebrauchsgegenstände einschließlich der Klöppel für die Herstellung von geklöppelten Spitzen her. Neben den Handwerkern, beschäftigten sich mit der Holzverarbeitung viele Betriebe, die für die Endbearbeitung die Heimproduktion nutzten. Es war zum Beispiel das Ausflechten der Sitze für Stühle aus gebogenem Buchenholz, die in Horní Litvínov (Oberleutendorf) hergestellt wurden.

Eine gefragter handwerklicher Wirtschaftszweig, dem sich die Hersteller im Mittleren Erzgebirge widmeten, war die Korbflechterei. Geflochtene Gegenstände unterschiedlicher Formen und Bearbeitungsarten fanden nicht nur in landwirtschaftlichen Bauereien, sondern auch in den Haushalten Anwendung.

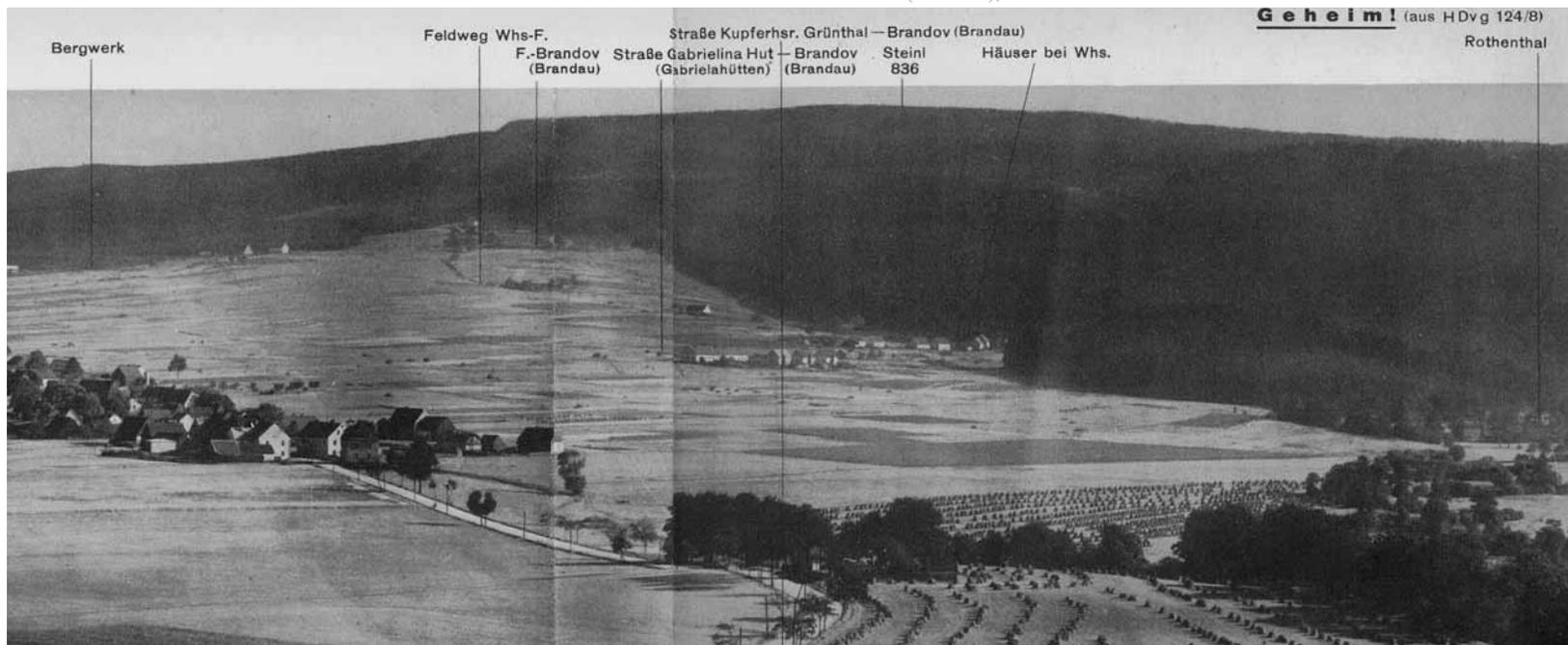


Panoramatický pohled na krajinu mezi Novou Vsí v Horách a Horou Svaté Kateřiny, 30. léta 20. století.
Panoramaansicht auf die Landschaft zwischen Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf) und Hora Svaté Kateřiny (Katharinaberg), 30er Jahre des 20. Jh.





Panoramatický pohled na krajinu od Rothenthalu k nádraží Brandov, 30. léta 20. století.
Rundbild von Rothenthal bis Bf. Brandov (Brandau), 30er Jahre des 20. Jh.





CHOV DOBYTKA
a
PASTVINÁŘSTVÍ





VIEHZUCHT
und
WEIDELANDWIRTSCHAFT





Současné plochy v okolí Nové Vsi v Horách využívané jako louky nebo pro pastvu dobytka.
Die gegenwärtigen Flächen in Nähe von Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf) genutzt als Wiesen oder Weiden für das Vieh.



Krajina kolem Boleboře ve 20. letech 20. století.
Die Landschaft um Boleboř (Göttersdorf) in den 20er Jahren des 20. Jh.



Pyšná se zemědělskými usedlostmi ve 30. letech 20. století.
Pyšná (Stolzenhan) mit landwirtschaftlichen Höfen in den 30er
Jahren des 20. Jh.

Při obdělávání polností ve středním Krušnohoří byl nejdůležitějším činitelem chov dobytka spojený s lučním hospodářstvím, který převažoval nad obilnářstvím. Celkové hospodaření bylo po několik století postaveno na ruční práci spojené s užitím tradičního zemědělského nářadí. Teprve ve 30. letech 20. století se u bohatších hospodářů objevuje technicky dokonalejší vybavení, přestože jsou již koncem 19. století na trhu nabízeny výrobky z produkce továren na výrobu zemědělských strojů. Převažujícímu počtu středních a drobných hospodářů byla mnohdy tato technika cenově nedostupná, nebo se ani nevyplatila vzhledem k rozloze obdělávaných ploch. V konzervativním horském prostředí zůstaly zachovány tradiční ruční práce spojené s lučním hospodařením v jednotlivých vsích bez výrazných změn.

Nejvýše položenou sídelní lokalitou je Lesná, jejíž počátky jsou původně spojeny s názvem Langendorf. Ten pochází z doby, kdy Mikuláš Lang z Langenhardt, který roku 1578 koupil část panství Červený Hrádek, nechal na svém majetku vykácet les mezi Pyšnou a Malým Hájem v nadmořské výšce kolem 911 metrů a založil ves o 6 gruntech. Podle sepsaného

Bei der Bewirtschaftung der Grundstücke im Mittleren Erzgebirge war der wichtigste Faktor die Viehzucht in Verbindung mit der Bewirtschaftung der Wiesen, was den Getreideanbau überwog. Die Gesamtwirtschaft beruhte einige Jahrhunderte auf der Handarbeit in Verbindung mit der Nutzung traditioneller landwirtschaftlicher Werkzeuge. Erst in den 30er Jahren des 20. Jh. erscheint bei reicheren Bauern eine technisch entwickeltere Ausrüstung, obgleich bereits am Ende des 19. Jh. auf dem Markt Gegenstände aus der Produktion von Fabriken für landwirtschaftliche Maschinen angeboten wurden. Für die überwiegende Zahl der mittleren und kleinen Landwirte war diese Technik oft vom Preis her nicht erschwinglich oder es lohnte sich nicht, hinsichtlich der Fläche der bewirtschafteten Flure, sie zu beschaffen. In den konservativen Bedingungen im Gebirge blieb die traditionelle Handarbeit in Verbindung mit der Wiesenlandwirtschaft ohne bedeutenden Veränderungen in einigen Ortschaften erhalten.

Der höchstgelegene Siedlungsstandort ist Lesná (Ladung), dessen Anfänge ursprünglich mit der Bezeichnung Langendorf verbunden sind. Die Bezeichnung stammt aus der Zeit, als Mikuláš Lang von Langenhardt, der 1578 einen Teil des Gutes Červený Hrádek (Rothenhaus) käuflich erwarb, den Wald zwischen Pyšná (Stolzenhan) und Malý Háj (Kleinhan) in der Höhe um 911 Meter abholzen ließ und einen Ort mit 6 Gütern gründete. Nach dem im Jahr 1590 verfassten Handfest gehörte zu jedem Haus auf dem Kleinhaner Weg ein Flur 3 Landseile lang und breit, auf der Hübladung eine weitere Fläche mit gleicher Abmessung, die auch mit neuen Häusern jedem Ansiedler zugewiesen wurden. Durch die Bestätigung des Erbrechts bekamen die Ansiedler und deren Nachfahren in Dauerbesitz die bemessenen Flächen der Felder, Wiesen und Weiden.

Durch diesen Ort führte bereits im Hochmittelalter die Salzstraße aus Sachsen, wo sich mit höchster Wahrscheinlichkeit ein Ladeplatz befand, der 1562 im Hamfest für Mníšek (Einsiedel) unter der Bezeichnung Salz-Ladung und gleichfalls 1564 unter der kürzeren Bezeichnung Ladung im Hamfest für Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf) erwähnt wurde. Die Bezeichnung Langendorf wurde nicht angenommen.

Die Salzstraße war identisch mit der Zollstraße, die von Böhmen nach Sachsen führte. Für das böhmische Gebiet wur-



Krušnohorská pastvina na akvarelu Rudolfa Poppera, kolem roku 1920.
Erzgebirgische Weidelandschaft auf dem Aquarell von Rudolf Popper, um 1920.

hamfeštu v roce 1590 patřila ke každému domu na malohájské cestě plocha o 3 provazcích na šířku a délku, na Lesenské pláni (Hübladung) další plocha o stejných rozměrech, které i s novými domky byly přiděleny každému z osedlých. Potvrzením dědičného práva získali osedlí a jejich potomci do trvalého držení vyměřené plochy polí, luk a pastvin.

Touto lokalitou vedla již ve vrcholném středověku ze Saska solná cesta, na níž bylo s největší pravděpodobností nákladště, které je zmiňováno roku 1562 v hamfeštu pro Mníšek pod názvem Salz-Ladung a rovněž roku 1564 pod kratším názvem Ladung v hamfeštu pro Novou Ves v Horách. Daný název Langendorf se neujal. Zřejmě se prosadil vžitý název Ladung, který si ves podržela po několik následujících století.

Solná cesta byla totožná s celní silnicí, která vedla z Čech do Saska. Pro české území byla stvrzena její právoplatnost za-

de ihre Rechtsgültigkeit in die Landtafel eingetragen. In der gleichen Zeit wurde sie zum Export des Getreides aus dem früheren „Saazer Bezirk“ genutzt. Sie überwand wesentliche Steigungen des Gebirgshanges im Süden, wo sie über Pyšná (Stolzenhan), Lesná (Ladung) und Malý Háj (Kleinhan) nach Brandov (Brandau) führte, woher sie nach dem Überschreiten der Landesgrenze weiter nach Sachsen führte. In dem Abschnitt von Pyšná (Stolzenhan) bis Lesná (Ladung) konnte man kein beladenes Fuhrwerk nach oben ziehen. Die Ladung musste umgeladen und auf dem steilen Hang auf den Rücken der Tiere nach oben getragen werden. In Lesná wurde die Ladung wieder auf die Fuhrwerke umgeladen und per Achse weiter befördert. An der schwierigsten stelle zwischen Lesná und Pyšná treffen wir auch auf die Bezeichnung „Lasttierweg“.



Soudobý návrat hovězího dobytka na pastviny kolem Malého Háje.
Gegenwärtige Rückkehr des Rindviehs auf die Weiden um Malý Háj (Kleinhan).



Boleboř. Volné plochy svědčí o jejich využití k pastvinářství ve 20. letech 20. století
Boleboř (Göttersdorf), die Freiflächen zeugen über die Nutzung als Weideland in den 20er Jahren des 20. Jh.



V současnosti pasoucí se ovce podél Načetínského potoka u saského Rothenthalu.
In der Gegenwart weidende Schafe entlang der Natschung in Nähe vom sächsischen Rothenthal.



Krajina kolem Boleboře s rozlehlými polnostmi ve 20. letech 20. století.
Landschaft um Boleboř (Göttersdorf) mit umfangreichen Feldern in den 20er Jahren des 20. Jh.

psáním do zemských desek. Byla využívána ve stejném období k vývozu obilí z bývalého Žateckého kraje. Překonávala značné převýšení jižního svahu hor, kde vedla přes Pyšnou, Lesnou a Malý Háj do Brandova, odkud po překročení zemské hranice pokračovala dále do Saska. V úseku z Pyšné do Lesné nešlo vytáhnout žádný naložený povoz. Náklad musel být přeložen a po strmém svahu vynesena na hřbetech zvířat. V Lesné byl náklad opět přeložen na povozy a po ose dopravován dále.

Im Laufe einiger Jahrhunderte entwickelte sich das Leben in Lesná und die Zahl der Häuser wurde höher. Im Jahre 1846 wurde von 29 Häusern mit 195 Bewohnern berichtet. Der grundlegende Broterwerb war weiterhin die Viehzucht. Die Angaben aus dem Jahre 1861 zeigen die Gesamtzahl: darunter 36 Kühe, 8 Färsen, 5 Ochsen, 5 Ziegen und 2 Sauen. Es wurde Milch, Butter, Käse und Quark produziert. Angebaut wurde Hafer, Kartoffeln, Kraut und Flachs, aus dessen Samen das Leinöl gewonnen



Pastviny kolem Malého Háje na počátku 20. století.
Die Weiden in der Umgebung von Malý Háj (Kleinhan) am Anfang des 20. Jh.



U nejobtížnějšího úseku mezi Pyšnou a Lesnou se setkáváme také s označením „soumarská cesta“.

Během několika staletí se život v Lesné rozvinul a navýšil počet domů. V roce 1846 je vykazováno 29 domů se 195 obyvateli. Hlavní obživou zůstal chov dobytka. Údaje k roku 1861 vypovídají o jeho celkovém počtu, z něhož bylo 36 krav, 8 jalovic, 5 volů, 5 koz a 2 prasnice. Produkovalo se mléko, máslo, sýr a tvaroh. Pěstoval se oves, brambory, zelí a len, z jehož semen se získával lněný olej. V roce 1934 je uváděno 30 čísel popisných, z nichž bylo 17 domů obydlených 74 obyvateli a 12 domů neobydlených, z toho 3 vyhořelé. Způsob obživy

nen wurde. Im Jahre 1934 wurden 30 Hausnummern angeführt, wovon 17 Häuser mit 74 Bewohnern bewohnt waren, 12 Häuser wurden als unbewohnt, davon 3 als ausgebrannt bezeichnet. Die Ernährung der Einwohner verzeichnete keine markante Veränderungen, sie wurde nur durch neue Möglichkeiten ergänzt. Der Anfang des 20. Jh. war mit Bereitstellung der Beherbergung von Interessenten für Sommeraufenthalte und Wintersportarten in den Liegenschaften in dem Gebirge verbunden.

Ähnliche Lebensbedingungen gab es im Ort Svahová (Neuhaus), deren Kataster von dem Kataster Lesná durch die Zufahrtstraße getrennt ist. Über die Gründung wur-



Kalek, zástavba s přilehlými loukami ve 30. letech 20. století.
Kalek (Kallich), Bebauung mit angrenzenden Wiesen in den 30er Jahren des 20. Jh.

nedožnal výrazných změn, pouze byl doplněn o nové možnosti. Od počátku 20. století byly spojeny s poskytováním ubytování zájemcům o letní pobyty a zimní sporty v horských usedlostech.

Podobné životní podmínky byly ve vsi Svahová, jejíž katastr odděluje od katastru Lesné přístupová silnice do Lesné. O jejím založení se nedochovaly žádné zprávy, ale s pravděpodobností se uvádí rok 1554. Obyvatelé se mohli jen omezeně věnovat zemědělství, protože zde byla neproduktivní půda. Na

den keine Nachrichten überliefert, aber als wahrscheinlich wird das Jahr 1554 angegeben. Die Bewohner konnten sich nur begrenzt der Landwirtschaft widmen, weil der Boden hier nicht produktiv war. In kleinen Wirtschaften wurde Hafer und Kartoffeln angebaut, die Wiesen wurden wegen der Mahd bewirtschaftet, die Weiden dienten zur Viehzucht. Die Bewohner widmeten sich mehr dem Holzfällen und dem Transport des Holzes in die Städte, der Nebenerwerb war die Spielzeugherstellung.



Dodnes obhospodařované louky podél levého břehu Svidnice u Hory Svate Kateřiny.
Bis heute bewirtschaftete Wiesen entlang des linken Ufers bei Hora Svate Kateřiny (Katharinaberg).



Pyšná, střed vsi s kaplí a školou ve 20. letech 20. století.
Pyšná (Stolzenhan), Ortsmitte mit Kapelle und Schule in den 20er Jahren des 20. Jh.

malých hospodářstvích se pěstoval oves a brambory, obhospodařovaly se louky pro senoseč, pastviny sloužily k chovu dobytka. Obyvatelé se více zabývali dřevorubectvím a dopravou dřeva do města, k tomu si přivydělávali hračkářskou výrobou.

Na Lesnou navazuje Pyšná, která se zcela rozkládá na jižních svazích Krušných hor. Během 19. století se obyvatelé sna-

An Lesná (Ladung) knüpft der Ort Pyšná (Stolzenhan) an, der sich vollständig auf dem Südhang ausbreitet. Im Laufe des 19. Jh. bemühten sich die Bewohner sich mit der Viehzucht und Bewirtschaftung der Felder zu ernähren. Angebaut wurde Roggen, Hafer und Gerste. Einen großen Anteil an der Lebensgrundlage hatte der Wald, wo Weichholz für die Papierin-



žili uživit chovem dobytka a obděláváním políček, na nichž pěstovali žito, oves a ječmen. Velký podíl na obživě měl les, kde se těžilo měkké dřevo pro zpracování v papírenském průmyslu a na palivo. Bukové dřevo se dopravovalo do vnitrozemí pro potřeby kolářů. V zimě si někteří obyvatelé přivydělávali zhotovováním dřevěných hraček a užitných předmětů. Obyvatelé však začali více docházet za prací do uhelných dolů v podhůří.

V sousedství Lesné byl založen Malý Háj, jehož počáteční existence je doložena k roku 1549. V letech 1580 až 1582 k ně-

dustrie und als Brennstoff gewonnen wurde. Das Buchenholz wurde ins Innenland für den Bedarf der Stellmacher transportiert. Im Winter waren einige Bewohner als Nebenerwerb in der Holzspielzeug- und Nutzwarenherstellung tätig. Die Bewohner haben jedoch begonnen, in den Kohlengruben im Erzgebirgsvorland zu arbeiten.

In der Nachbarschaft von Lesná (Ladung) wurde der Ort Malý Háj (Kleinhan) gegründet, dessen anfängliche Existenz zum Jahre 1549 belegt ist. In den Jahren 1580 bis 1582 kam Rudolice v Horách (Rudelsdorf) dazu. Die Entstehung



Polnosti mezi Malým Hájem a Rudolicemi v Horách kolem roku 1930.
Felder zwischen Malý Háj (Kleinhan) und Rudolice v Horách (Rudelsdorf) um 1930.





Jižní svahy Krušných hor kolem Boleboře.
Südhang des Erzgebirges um Boleboř (Göttersdorf).

mu přibyly Rudolice v Horách. Jejich vznik je spojován s kácením lesů a uhlířským řemeslem. Dalším katastrálním sousedem Lesné je Nová Ves v Horách, která byla původně osadou dřevorubců kácějících pomezí les nedaleko zemské hranice. Existence vsi byla přiznána roku 1564 svobodnými sestrami Marií Magdalenou a Annou z Veitmile. Obě majitelky potvrdily 48 poddaným dědičné držení pozemků a pastvin a určily

dieser Ortschaft ist verbunden mit dem Abholzen der Wälder und mit dem Köhlerhandwerk. Ein nächster Katasternachbar von Lesná ist Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf), das ursprünglich eine Gemeinde war, in der Holzfäller lebten, die den Grenzwald in Nähe der Landesgrenze abholzten. Die Existenz der Ortschaft wurde im Jahre 1564 durch die ledigen Schwestern Marie Magdalena und Anna von Veitmile aner-



Zemědělská usedlost v Boleboři, u níž nechyběly husy nebo jiná drůbež.
Landwirtschaftliches Gut in Boleboř (Göttersdorf), bei dem Gänse oder weiteres Geflügel nicht fehlte.





Jindřišská, náves s rybníkem a hejnem husí ve 20. letech 20. století.
Jindřišská (Hannersdorf), Dorfplatz mit Teich und einer Gänseschar in den
20er Jahren des 20. Jh.

výši feudální renty, vymezily sídelní plochu lokality a poddaným jmenovitě stanovily povinnost činžovní a robotní povinnost na lesních pracích pro vrchnost.

Posledním katastrálním sousedem Lesné je ves Mikulovice. V rozmezí let 1577 až 1586 ji založil Mikula Fictum z Ekštetu. Doložena je až v roce 1599, kdy byla sepsána listina u příležitosti koupě Mikulovic Jiřím Hochhauzerem z Hochhauzeru.

Přestože k založení vsí v okolí Lesné byl různý důvod, základem jejich pozdější existence byl zejména chov dobytka ve spojení s obhospodařováním luk a pastvin. Toto hledisko nejlépe vystihuje Fediukův popis hornolitivínovského okresu, kdy ještě na počátku 20. století mimo jiné uvádí: „Les dodávající krmivo pro dobytek, jakož i hojnost sena z horských luk, umožňuje jim chovati několik krav, z jejichž mléka připravují dobré horské máslo, jež do blízkých měst prodávají“.

kannt. Beide Eigentümerinnen bestätigten den 48 Hörigen das erbliche Eigentum an Grundstücken und Weiden, legten die Höhe der feudalen Rente fest, grenzten die Siedlungsfläche des Standortes ab und legten den Hörigen namentlich die Hauszinssteuer und Frohnarbeit an Waldarbeiten für die Herrschaften fest.

Der letzte Kataster-Nachbar von Lesná ist der Ort Mikulovice (Nickelsdorf). Im Abstand der Jahre 1577 bis 1586 wurde der Ort von Mikula Fictum von Ekštet gegründet. Urkundlich nachgewiesen wurde er erst im Jahre 1599, als eine Liste anlässlich des Erwerbs des Ortes Mikulovice durch Jiřík Hochhauzer von Hochhauzen geschrieben wurde.

Obgleich für die Gründung der Ortschaften in Umgebung von Lesná unterschiedliche Gründe vorlagen, war der Grund der späteren Existenz vor allem die Viehzucht in Verbindung mit der Bewirtschaftung der Wiesen und Weiden. Diesen Gesichtspunkt beschreibt am besten Fediuks Beschreibung des oberleutendorfer Bezirkes, als er noch am Anfang des 20. Jh. unter anderem anführt: „Der Wald leistet die Fütterung für das Vieh, wie auch die Fülle an Heu von den Bergwiesen es ihnen ermöglicht einige Kühe zu halten, von deren Milch gute Bergbutter hergestellt und in die nahe gelegenen Städte verkauft wird“.



Odlesněné vrcholové partie kolem Malého Háje, dodnes využívané louky a pastviny; pohledy ve směru k Lesné a k Hoře Svaté Kateřiny.
Abgeholzte Kammlagen um Malý Háj (Kleinhan), bis in die heutigen Tage genutzte Wiesen und Weiden; Ansichten in Richtung zu Lesná
und zu Hora Svaté Kateřiny (Katharinaberg).



Boleboř, úhledně obdělaná polička s různými plodinami ve 20.letech 20.století.



STODOLA SCHEUNE



Brandov a Zelený Důl v prvních desetiletích 20. století při pohledu ze saské strany.
Brandov (Brandau) und Zelený Důl (Grünthal) in den ersten Jahrzehnten des 20. Jh., Ansicht von der sächsischen Seite.



Dolní část Hory Svaté Kateřiny se zemědělskými plochami u potoka Svidnice.
Unterer Teil von Hora Svaté Kateřiny (Katharinaberg) mit landwirtschaftlichen Flächen in Nähe des Flusses Svidnice (Schweinitz).

Pro potřeby obdělávání zemědělských ploch, které se rozkládaly v okolí jednotlivých horských vesnic a městeček, bylo zapotřebí různé zemědělské nářadí. Přes zimu bylo ukládáno do stodoly. Aby v období sklizně obilí se mohly provádět úkony spojené s mlácením obilných klasů a úpravou získaného zrna, byl její prostor členěn dřevěnou nízkou ohradou na postranní perny a mlat.

Für die Bewirtschaftung der landwirtschaftlichen Flächen in Nähe der einzelnen Bergdörfer und kleiner Städte waren unterschiedliche landwirtschaftliche Werkzeuge erforderlich. Über den Winter wurden diese in der Scheune aufbewahrt. Damit in der Erntezeit die Kornähren gedroschen und bearbeitet werden konnten, war der Raum in der Scheune mit einer niedrigen Umzäunung aus Holz in Teile gegliedert – Seitenbansen und Dreschdiele.



Mezi Horou Svaté Kateřiny a Novou Vsí v Horách.
Zwischen Hora Svaté Kateřiny (Katarinaberg) und Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf).



Úprava polí a luk ve vrcholových partiích určovala kulturní ráz krajiny.
Die Bearbeitung der Felder und Wiesen in den Kammpartien prägte den Charakter der Kulturlandschaft.



KULTURNÍ KRAJINA





KULTURLANDSCHAFT





Boleboř, úprava polí a luk ve 20. letech 20. století.
Boleboř (Göttersdorf), Die Bearbeitung der Felder und Wiesen in den 20er Jahren des 20. Jh.





Pyšná s loukami porostlými koprníkem štetinolistým, vzácnou krušnohorskou bylinou (Bärwurz), na počátku 20. let 20. století.
Pyšná (Stolzenhan) mit Bärwurzweiden, Bärwurz ist eine seltene erzgebirgische Pflanze, Anfang der 20er Jahre des 20. Jh.

Kulturní krajina Krušnohoří se formovala po dlouhá stáletí. Zalesněné strmé svahy a nevyhovující drsné přírodní podmínky ve vyšších polohách a vrcholových partiích tvořily do velké míry nepřekonatelnou překážku pro zemědělskou kolonizaci české části středního Krušnohoří. Přesto se prosadila během raného a vrcholného středověku v některých nehostinných místech a uprostřed lesů, kam se odvážili vstoupit první osadníci. Z celkového pohledu však byla česká strana hor téměř neosídlená. Ani souběžně probíhající báňská kolonizace se neprosadila natolik, aby výrazně ovlivnila rozšíření sídelní sítě z podhůří až do vrcholových partií hor. Teprve druhá fáze báňské kolonizace, která trvala od druhé poloviny 15. stole-

Die Kulturlandschaft Erzgebirge wurde über lange Jahrhunderte geformt. Die bewaldeten steilen Hänge und unzureichenden klimatischen Bedingungen in höheren Lagen und den Gipfelpartien bildeten im Großteil ein unüberwindbares Hindernis für die landwirtschaftliche Besiedlung des tschechischen Teils im Mittleren Erzgebirge.

Trotzdem setzte sie sich im Laufe des frühen und Hochmittelalters in einigen unwirtlichen Gebieten des Erzgebirges und inmitten der Wälder, wohin sich die ersten Kolonisten wagen, durch. In der Gesamtansicht des Erzgebirges war jedoch die böhmische Seite fast nahezu unbesiedelt. Nicht einmal die gleichzeitig stattfindende montane Besiedlung setzte sich so



Nová Ves v Horách dokládá lesní lánovou ves, 60. léta 20. století.
Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf) beurkundet das Waldhufendorf, 60er Jahre des 20. Jh.

tí do počátku 17. století, výrazně zasáhla krušnohorskou krajinu. Období tzv. stříbrné horečky s sebou přineslo širokou vlnu osídlení i dříve nepřístupných míst na hřebeni hor. Jejich osídlení nepředstavitelně rychle postupovalo z obou stran hor k zemské hranici.

Rozšíření počtu sídelních lokalit probíhalo na úkor lesních porostů. Odlesněné plochy, které byly přeměněny v kultivovanou zemědělskou půdu i stavební parcely, se staly novým prvkem formující se kulturní krajiny. Rostoucí spotřeba stavebního dřeva pro stavbu nových domů a palivového dříví v domácnostech přispívala k dalšímu odlesňování. Nové odlesněné plochy vznikaly v souvis-

stark durch, damit sie die Ausbreitung des Siedlungssystems aus dem Erzgebirgsvorland bis in die Kammlagen wesentlich beeinflusst hätte. Erst die zweite Phase der montanen Besiedlung, von der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts bis zum Beginn des 17. Jahrhunderts, traf die erzgebirgische Landschaft wesentlich. Die Zeit des sog. Silberfiebers brachte eine breite Besiedlungswelle auch in die früher unzugänglichen Stellen auf dem Erzgebirgskamm mit sich. Die Besiedlung schritt unvorstellbar schnell von beiden Seiten des Gebirges zur Landesgrenze voran.

Die Erweiterung der Zahl der Siedlungsorte erfolgte zum Nachteil der Waldbestände. Die abgeholzten und in kultivier-



losti s rozsáhlou těžbou dřeva, které spotřebovávaly rudné doly a hutě.

Výsledná podoba osídlení horské oblasti je průmětem několika vývojových etap. Prvořadě souvisí s urbanizačním procesem Krušnohoří, který byl součástí druhé fáze báňské kolonizace. Jednoznačně se v něm odráží dosídlení hřebenové části hlavně v průběhu 16. století. Podobu osídlení dále ovlivnilo ob-

ten landwirtschaftlichen Böden und Baugrundstücke verwandelten Flächen wurden zu einem neuen Element der sich herausbildenden Kulturlandschaft. Der steigende Holzverbrauch als Baumaterial für den Bau neuer Häuser und als Brennstoff für den Haushalt trug zur weiteren Abholzung bei.

Die neuen abgeholzten Flächen entstanden in Zusammenhang mit der Holzernte für den Erzbergbau und für das Hüttenwesen.





Kamenné valy na Lesné a Nové Vsi v Horách jsou pozůstatkem kultivace půdy ve středověku.
Steinwalle in Lesná (Ladung) und in Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf) sind Überreste nach der Kultivierung des Bodens im Mittelalter.



Nová Ves v Horách a Mikulovice, letecký snímek krajiny na náhorní plošině.
Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf) und Mikulovice (Nickelsdorf), Flugbild der Landschaft auf der Hochebene.



Jindřišská, sady kolem vsi ve 20. letech 20. století.
Jindřišská (Hannersdorf), Obstgärten in der Umgebung in den 20er Jahren des 20. Jh.

dobí obnovy a stabilizace po třicetileté válce ve druhé polovině 17. a na počátku 18. století, období hospodářských reforem na konci 18. a na počátku 19. století a zejména období industriální revoluce. V posledním půlstoletí se do podoby osídlení promítá také zánik celých sídel nebo jejich stavební substance.

Stávající vesnická zástavba, kterou dnes můžeme sledovat ve středním Krušnohoří, pochází v převaze až z 19. a 20. století. Jen zřídka svým stářím přesahuje hranici počátku 18. či dokonce 17.

Die Endgestalt der Besiedlung der Kammgebiete stellt die Projektion einiger Entwicklungsetappen dar. Vorrangig hängt sie mit dem Urbanisierungsprozess im Erzgebirge in der zweiten Phase der montanen Besiedlung zusammen. Eindeutig spiegelt sich darin die Nachsiedlung der Kammgebiete vor allem im Laufe des 16. Jh. wieder. Das Besiedlungsbild wurde auch in dem Zeitraum der Erneuerung und Stabilisierung nach dem Dreißigjährigen Krieg in der zweiten Hälfte



Boleboř, obilná pole a sady kolem zástavby ve 30. letech 20. století.
Boleboř (Göttersdorf), Getreidefelder und Obstgärten in Umgebung der Bebauung in den 30er Jahren des 20. Jh.



Ukázkové vyorávání brambor v seiffenském muzeu v přírodě.
Veranschaulichung der Kartoffelernte in dem Seiffener Freilichtmuseum.



Vybavení stodoly v seiffenském skanzenu.
Ausstattung der Scheune in dem Seiffener Freilichtmuseum.

století. Na základě archivních a mapových materiálů lze celkem spolehlivě rekonstruovat půdorysnou podobu sídel pro první polovinu 19. století, případně pro druhou polovinu 18. století.

Podoba půdorysného uspořádání jednotlivých sídel se v průběhu času kontinuálně měnila, a to dělením a slučováním parcel, posouváním jejich hranic, vznikem nových usedlostí apod. Při procesu kultivace půdy vzniklo základní rozvr-

des 17. und Anfang des 18. Jh., in der Zeit der Wirtschaftsreformen am Anfang des 19. Jh. und vor allem während der industriellen Revolution beeinflusst. Im Laufe der letzten Hälfte des Jahrhunderts verschwanden ganze Siedlungen oder Gebäudestrukturen.

Die bestehende Dorfbebauung, wie wir sie heutzutage im Mittleren Erzgebirge sehen können, stammt überwiegend erst





Zemědělské povozy běžně používané v první polovině 20. století.
Landwirtschaftliche Fuhrwerke, angewendet in der ersten Hälfte des 20. Jh.



žení komunikací a plužiny, která zahrnovala všechny pozemky určené k obhospodařování, a tím i půdorysu sídel. Následně je zřejmé, že toto původní rozvržení nedoznalo výraznějších prostorových změn. Podstatnější zásahy do struktury sídel vylučovala celková terénní situace, která v horském prostředí mnohdy přímo podmiňovala uspořádání půdorysu sídel a plužiny. Přes všechny novověké zásahy do sídelní krajiny je v te

aus dem 19. und 20. Jh. Nur selten überschreitet ihr Alter die Grenze zum Beginn des 18. oder sogar des 17. Jh. Aufgrund der urkundlichen und Kartenunterlagen kann ziemlich zuverlässig der Grundriss der Siedlungen in der ersten Hälfte des 19. Jh. bzw. für die zweite Hälfte des 18. Jh. nachvollzogen werden.

Das Bild der Grundrissordnung der einzelnen Siedlungen (Orte) veränderte sich im Laufe der Jahre kontinuierlich und zwar dank dem Trennen und Verknüpfen der Grundstücke, durch Verschiebung deren Grenzen, Entstehen neuer Liegenschaften usw. Im Rahmen des Prozesses der Bodenkultivierung entstand die grundlegende Aufteilung der Straßen und Flure, die sämtliche Grundstücke zur Bewirtschaftung beinhaltete und somit auch den Grundriss der Siedlungen. Folglich ist es klar, dass diese erste Aufteilung keine wesentliche räumliche Veränderungen durchmachte. Maßgeblichere Eingriffe in die Struktur der Orte waren dank den Gegebenheiten des Geländes ausgeschlossen. Diese waren in dem Gebirgsmilieu oft sogar maßgebend für die Anordnung des Grundrisses der Siedlungen (Orte) und der Flurordnung. Trotz aller neuzeitlichen Einschnitte in die Siedlungslandschaft auf dem Gelände ist noch heute sichtbar, dass die einzelnen Lokalitäten über





Svahová, zemědělské plochy vhodné většinou pro chov dobytka, 30. léta 20. století.
Svahová (Neuhaus), landwirtschaftliche Flächen, geeignet vor allem für die Viehzucht, 30er Jahre des 20. Jh.



rénu ještě dnes postřehnutelné, že jednotlivé lokality byly převážně založeny jako lesní lánové vesnice se záhumenicovou plužinou. Krušné hory totiž tvoří rozlehlou oblast lesních lánových vsí, která je nápadná i z evropského hlediska. Přes všechny novodobé proměny sídelní krajiny je toto znatelné v terénu

wiegend als Waldhufendörfer mit kleinen landwirtschaftlichen Fluren gegründet wurden. Das Erzgebirge bildet nämlich eine ausgedehnte Waldhufendörfer-Landschaft, die auch aus europäischer Sicht auffällt. Trotz allen neuzeitlichen Veränderungen der Siedlungslandschaft ist das im Gelände im Falle eini-



Orasín, rozložení vsi mezi horami, 20. léta 20. století.
Orasín (Uhrissen), Verteilung der Ortschaft in dem Gebirge, 20er Jahre des 20. Jh.



Svahová, ves ve svých počátcích spojená s těžbou dřeva, 30. léta 20. století.
Svahová (Neuhaus), die Ortschaft war in den anfänglichen Zeiten mit der Holzernte verbunden, 30er Jahre des 20. Jh.

ještě dnes u řady obcí. Pro širší okolí Lesné je příkladem Nová Ves v Horách nebo Malý Háj.

Z hlediska typologie sídel můžeme jednotlivé sídelní lokality řadit mezi řadové vsi.

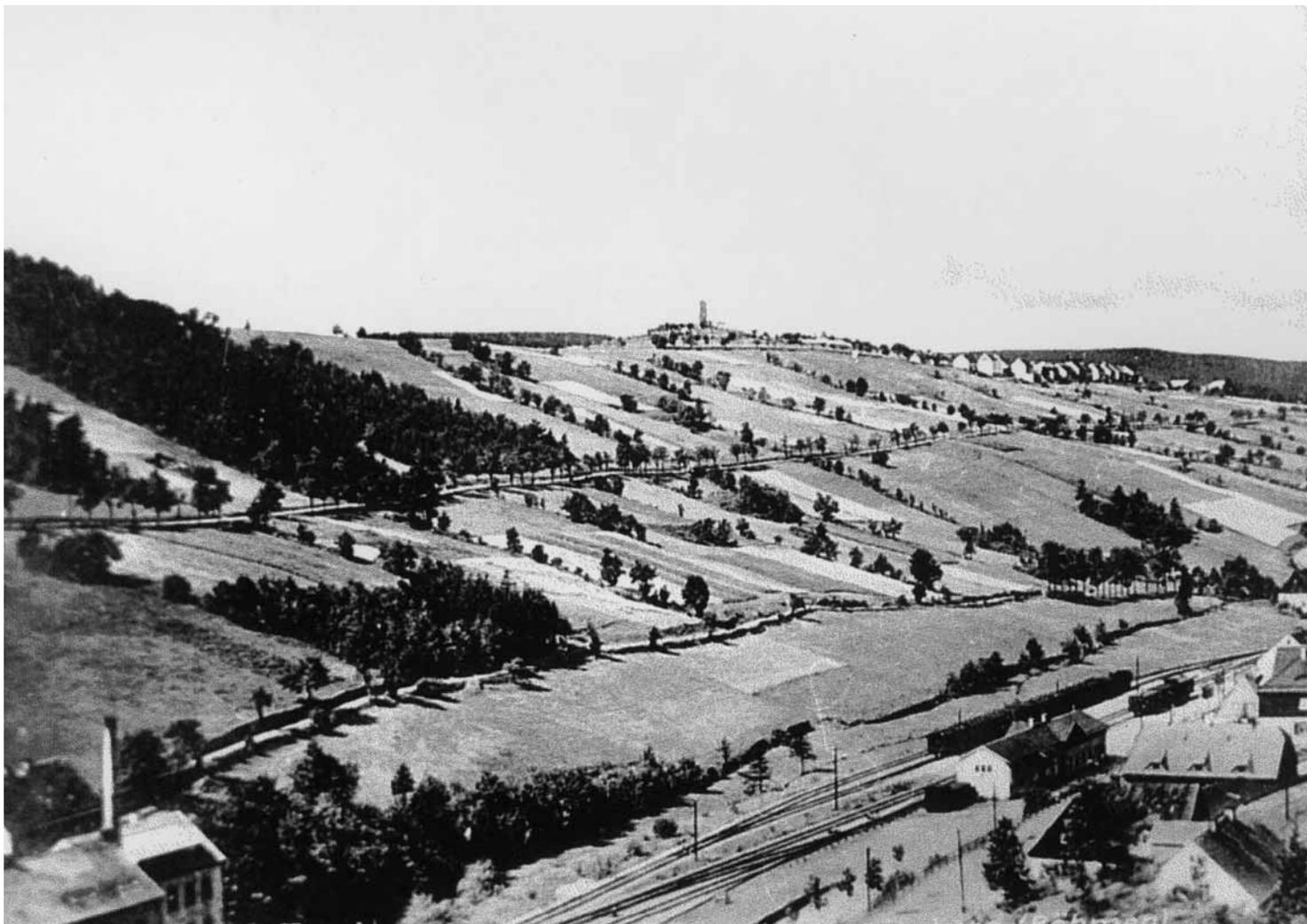
O vytvořenou kulturní krajinu bylo zapotřebí neustále pečovat. Pravidelné obhospodařování všech polností bylo toho zárukou. Omezený počet plodin, které bylo možno pěstovat v horských podmínkách, nemohl být rozšířen o další druhy, jako tomu bylo v nížinné oblasti pod Krušnými horami, kde se ve druhé polovině 19. století značně rozšířilo pěstování cukro-

ger Gemeinden noch sichtbar. Für die breitere Umgebung von Lesná sind dafür ein Beispiel die Orte Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf) oder Malý Háj (Kleinhan).

Aus Sicht der Typologie der Siedlungen können wir die einzelnen Siedlungslokalitäten zu den Reihendörfern zuordnen.

Die entstandene Kulturlandschaft musste man stets pflegen. Dies wurde sichergestellt durch die regelmäßige Bewirtschaftung der landwirtschaftlichen Flure. Die begrenzte Zahl der Nutzpflanzen, die im Gebirge angebaut werden konnten, konnte nicht um weitere Sorten erweitert werden wie in den





Hora Svaté Kateřiny, svahy Městského vrchu od Deutschneudorfu, 30. léta 20. století.
Hora Svaté Kateřiny (Katharinaberg), Hang des Stadtbergs von Deutschneudorf aus, 30er Jahre des 20. Jh.

vé řepy. Poloha obce v nadmořské výšce umožňovala zemědělské malovýrobě pěstování vybraných druhů obilnin, kterými byly oves, žito a ječmen. Nepříznivé horské podmínky byly zcela nevhodné pro pěstování pšenice. Zato poměrně hojně se pěstovalo zelí. Konzervačně se zpracovávalo tak, aby by-

niederer Lagen im Erzgebirgsvorland, wo sich in der zweiten Hälfte des 19. Jh. erheblich der Zuckerrübenanbau verbreitete. Die Lage der Ortschaften in der Höhenlage ermöglichte es der landwirtschaftlichen Kleinproduktion ausgewählte Getreidearten anzubauen – Hafer, Roggen und Gerste. Die widrigen



Sklizeň sena z krušnohorských luk na konci 30. let 20. století.
Die Mahd auf den erzgebirgischen Wiesen am Ende der 30er Jahre des 20. Jh.





Boleboř, rozložení vsi na jižním svahu hor s obdělávanými poli, 20. léta 20. století.
Boleboř (Göttersdorf), Verteilung des Ortes auf dem Südhang des Gebirges mit bewirtschafteten Feldern, 20er Jahre des 20. Jh.

la zaručena jeho dlouhodobá trvanlivost. Bylo důležitou součástí stravy. Kyselé zelí nebylo konzumováno pouze rodinami horalů, ale patřilo mezi vyhledávané produkty samotnými výletníky a turisty, kteří začali hojně navštěvovat hory od konce 19. století.

Pro obyvatele Krušných hor bylo zavedení pěstování brambor velice důležitým faktorem pro uchování životní existence. Získali tak další konzumní plodinu, která se mohla pěstovat

Bedingungen im Gebirge waren völlig ungeeignet für den Anbau von Weizen. Ziemlich reichlich wurde jedoch Kraut angebaut. Zur Konservierung wurde es so verarbeitet, damit eine langfristige Haltbarkeit erreicht wurde. Es war ein bedeutender Bestandteil der Nahrung der Erzgebirgler.

Das Kraut wurde nicht nur in den Familien der hiesigen Bewohner verzehrt, sondern es zählte zu den begehrten Produkten seitens der Ausflügler und Touristen, die seit Ende



Pěstování obilí na svažitém terénu v krušnohorských údolích, 30. léta 20. století.
Getreideanbau auf Hängen der Täler im Erzgebirge, 30er Jahre des 20. Jh.





Boleboř, zasazení zástavby do krajiny, 30. léta 20. století.
Boleboř (Göttersdorf), Bebauung in der Landschaft, 30er Jahre des 20. Jh.



Malý Háj na hřebeni hor na počátku 20. století.
Malý Háj (Kleinhan) auf dem Erzgebirgskamm am Anfang des 20. Jh.

vat v poměrně vysokých polohách a na plochách s horší bonitou půdy. Bramborové hlízy nebyly přímo vystaveny nepříznivému počasí, protože zůstávaly v zemi, a tím byly částečně ochráněny před poškozením nízkými teplotami nebo přírodními kalámitami. Na rozdíl od obilí se mohly sklízet i za deště. Výhodou brambor bylo, že se daly konzumovat celoročně, pokud byly dobře uskladněné, a navíc se mohly objevovat na jídelníčku v různých úpravách. Brambory tvořily základní složku v krušnohorské lidové stravě. Byly vhodnou potravou pro lidi i dobrým krmivem pro dobytek.

des 19. Jh. begonnen haben häufig das Erzgebirge zu besuchen.

Ein sehr bedeutender Faktor zum Erhalt der Existenz war für die Bewohner des Erzgebirges die Einführung des Kartoffelanbaues. Sie erhielten so ein weiteres Konsumprodukt, das in verhältnismäßig hohen Lagen und auf Flächen mit einer minderen Bodenbonität angebaut werden konnte. Die Kartoffelknollen waren nicht direkt den widrigen Witterungsbedingungen ausgesetzt, weil sie in dem Boden versteckt und somit teilweise vor Beschädigungen durch die niedrigen Tem-





Brzký příchod sněhu mezi Malým Hájem a Lesnou na počátku 20. století.
Frühe Schneebedeckung zwischen Malý Háj (Kleinhan) und Lesná (Ladung), Beginn des 20. Jh.



Horní část Lesné s okolními loukami na konci 30. let 20. století.
Oberer Teil von Lesná (Ladung) mit umliegenden Wiesen am Ende der 30er Jahre des 20. Jh.



Krušnohorská pastvina na akvarelu Rudolfa Poppera, kolem roku 1920.
Erzgebirgische Weidelandschaft auf dem Aquarell von Rudolf Popper, um 1920.



Pyšná s dominantou Jedlové hory ve 20. letech 20. století.
Pyšná (Stolzenhan) mit der Dominante des Hügels Jedlová hora in den 20.er Jahren des 20. Jh.

Pěstování brambor od konce 18. století pomohlo k zamezení hladomorů, které předtím často ohrožovaly životy hora-lů. Zároveň bylo možné držet hovězí dobytek ve stejném počtu i přes zimu, protože jej bylo čím krmit. Tak se mohlo odebírat více kravského mléka rovněž během zimního období.

peraturen oder Naturkalamitäten geschützt waren. Im Gegensatz zum Getreide konnten die Kartoffeln auch bei Regen geerntet werden. Der Vorteil der Kartoffeln war, dass sie bei guter Lagerung ganzjährig verzehrt und unterschiedlich zubereitet werden konnten. Die Kartoffeln bildeten den grundlegen-





Horské klima vytvářelo vhodné prostředí pro pěstování důležité textilní rostliny, kterou byl len. Jeho přádné vlastnosti byly využívány k získávání textilního vlákna, které se dále zpracovávalo ve lněnou přízi. Ze semen se lisoval lněný olej, dříve hojně užívaný v lidové stravě.

den Bestandteil in der Ernährung der Bewohner im Erzgebirge. Sie waren ein gutes Nahrungsmittel für die Menschen und gute Fütterung für das Vieh.

Der Kartoffelanbau seit Ende des 18. Jh. half zur Vermeidung der Hungersnöte, die früher oft das Leben der



Mikulovice při pohledu od Nové Vsi v Horách s bramborovými poli, 60. léta 20. století.
Mikulovice (Nickelsdorf), Ansicht von Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf) mit Kartoffelfeldern, 60er Jahre des 20. Jh.



Senoseč na Lesné ve 30. letech 20. století.
Mähd in Lesná (Ladung) in den 30er Jahren des 20. Jh.



Nová Ves v Horách s rozsáhlými pastvinami na konci 90. let 20. století.
Nová Ves v Horách (Gebirgsneudorf) mit umfangreichen Weiden, Ende der 90er Jahre des 20. Jh.

Širší využití ploch pro pěstování lnu podnítila změna technologie úpravy lnu, která se koncem 19. století ujala také ve středním Krušnohoří. Spočívala v tom, že místo rosení byla úprava prováděna na roštích pomocí horké vody. Přednosti vodních roštů před rosením byly jednoznačné. Urychlovaly prvořadý úkon v celém procesu, protože vytrhaný len nemusel ležet venku tak dlouho, než se rozvolnila vlákna stonku. Pěstitelé lnu

Erzgebirgler bedrohten. Gleichzeitig konnte das Rindvieh in gleicher Zahl auch über den Winter gehalten werden, weil Futtermittel zur Verfügung war. Im Winter stand zugleich auch mehr Kuhmilch zur Verfügung.

Das Klima im Gebirge bot geeignete Bedingungen für den Anbau der bedeutenden Textilpflanze Flachs. Seine Spinneigenschaften wurden zur Gewinnung der Textilfaser genutzt, die dann



Lesná, místo zimních sportů ve 30. letech 20. století.
Wintersportplatz in Lesná (Ladung) in den 30er Jahren des 20. Jh.



se proto roku 1894 rozhodli pro založení společnosti na zpracování lnu pomocí vodních roštů. Ta pak pro tyto účely vybudovala továrnu v Křimově, která byla prvním podnikem svého druhu v tehdejší Rakousko-Uhersku. Zpracovaný len pak putoval do Inářských továren, které byly základem textilního průmyslu jiných částí českých zemí. Pro přetrvávající domácí výrobu plátna byl len nadále zpracováván tradičním způsobem.

Horské prostředí není příhodné pro pěstování ovocných stromů. Pouze ve vsích na jižním úpatí Krušných hor k tomu byly odpovídající podmínky, proto je mnohdy obklopovaly ovocné sady. Ve vyšších polohách a v hřebenové části hor se obyvatelé věnovali sběru lesních plodů. V okolních lesích sbírali borůvky a brusinky, lesní jahody, maliny a ostružiny, neopomněli sbírat ani houby, šípek a vzácně plody klikvy a vlochyně. Ze stromu zv. jeřáb obecný, který roste hojně v lesích a sázel se podél cest a silnic, zužitkovávali jeho plody, běžně nazývané jeřabiny. O vzniku tohoto stromu, který je brán za symbol Krušných hor, vypráví jedna z krušnohorských pověstí.



Jeřabiny v Krušných horách.
Vogelbeerbaum im Erzgebirge.

weiter in Leinengarn verarbeitet wurde. Aus dem Samen presste man Leinöl, das häufig in der Volksnahrung genutzt wurde.

Eine breitere Nutzung der Flächen für den Flachs-anbau hat die Veränderung der technologischen Bearbeitung ermöglicht, die sich am Ende des 19. Jh. auch im Mittleren Erzgebirge verbreitete. Sie basierte darin, dass anstelle der Berieselung die Bearbeitung auf Rosten mit Hilfe von heißem Wasser erfolgte. Die Vorteile der Wasserroste gegenüber der Berieselung waren eindeutig. Sie beschleunigten den vorrangigen Bearbeitungsschritt im ganzen Prozess, der geerntete Flachs musste nicht so lange draußen liegen, bis sich die Fasern im Halm auflockerten.

Die Flachsbauer haben 1894 über die Gründung einer Flachsverarbeitungsgesellschaft mit Hilfe von Wasserrosten entschieden. Die Gesellschaft erbaute dann für diesen Zweck ein Werk in Křimov (Krima), das der erste Betrieb seiner Art im damaligen Österreich-Ungarn war. Der verarbeitete Flachs kam dann in die Leinfabriken, die die Grundlage der Textilindustrie in anderen Regionen der tschechischen Länder waren. Für die anhaltende Heimindustrie der Leinen wurde der Flachs weiterhin traditionell bearbeitet.

Die Bedingungen im Erzgebirge sind nicht günstig für den Anbau von Obstbäumen. Nur in Ortschaften auf den Südhängen des Erzgebirges gab es dafür geeignete Bedingungen. Darum waren sie oft von Obstgärten umgeben. In höheren und in den Kammlagen widmeten sich die Menschen dem Sammeln von Wildfrüchten. In den umliegenden Wäldern sammelten sie Heidelbeeren und Preiselbeeren, Walderdbeeren, Himbeeren und Brombeeren, auch Pilze, Hagebutten und mitunter die Früchte der Moosbeere und Moor-Heidelbeere. Vom Vogelbeerbaum, der häufig in Wäldern vorkommt und entlang der Wege und Straßen gepflanzt wurde, verwerteten sie die Früchte - die Vogelbeeren. Über das Entstehen des Baumes, der als Symbol des Erzgebirges bezeichnet wird, erzählt eine der erzgebirgischen Sagen.



KAPLIČKA SE ZVONICÍ NA LESNÉ





KAPELLE MIT GLOCKENTURM IN LADUNG





Původní zvonice při hlavní cestě v Lesné nedaleko místního hřbitůvku.
Der ursprüngliche Glockenturm an dem Hauptweg in Lesná (Ladung) in Nähe des Friedhofs.



Mešní kaple sv. Antonína v sousedství tehdejšího hostince Körnerova bouda jako dominantní stavba.
Die Kapelle des Hl. Antonius in Nachbarschaft des damaligen Wirtshauses „Körners Baude“ als ein dominierendes Bauwerk.



Pohled na část Svahové ve 20. letech 20. století s kapličkou v původní architektuře.
Ansicht auf den Ortsteil Svahová (Neuhaus) in den 20er Jahren des 20. Jh. mit der Kapelle, ursprüngliche Architektur.

Mešní kaple zasvěcená sv. Antonínu stávala původně o několik desítek metrů severněji v blízkosti malého horského hřbitova. Postavena byla roku 1912 jako celozděná stavba. Zbořena byla v šedesátých letech 20. století. Její architektonické řešení mělo podobu malého kostelíka. Nahradila původní kapličku se zvonící, která byla lidovou stavbou a jejíž ráz byl v souladu s tehdejšími okolními zemědělskými usedlostmi. Podobná kaple, která si zachovala původní vzhled, se dochovala v nedaleké Svahové.

Ojediněle dochovaný fotografický záběr původní kapličky na barevném skleněném diapozitivu ve sbírce Oblastního muzea v Mostě byl inspirací k jejímu obnovení jako součásti Krušnohorského muzea. Pro udržení tradice bylo ponechá-

Der Standort der Kapelle, die dem Hl. Antonius geweiht wurde, war ursprünglich um einige zehn Meter nördlich in Nähe eines kleinen Bergfriedhofs. Erbaut wurde sie im Jahre 1912 als ein gemauertes Gebäude. Abgerissen wurde sie in den 60er Jahren des 20. Jh. Die architektonische Gestaltung hatte die Gestalt einer kleinen Kirche. Sie ersetzte die ursprüngliche Kapelle mit dem Glockentrum, der ein Volksbauobjekt war und der Charakter war im Einklang mit den damaligen umliegenden landwirtschaftlichen Bauernhöfen. Eine ähnliche Kapelle mit der ursprünglichen Gestalt blieb unweit in der Ortschaft Svahová (Neuhaus) erhalten.

Ein vereinzelt erhaltenes Bild der ursprünglichen Kapelle auf einem farbigen gläsernen Diapositiv in der Sammlung des





Dominantní vzhled kaple potlačený přestavbou sousedního Körnerova hostince.
Die dominante Gestalt der Kapelle wurde unterdrückt durch den Umbau des
Körners Wirtshauses.

no její zasvěcení sv. Antonínu. Obnovená kaple připomíná duchovní kulturu starších generací místního obyvatelstva.

Zvonice byla osazena novým zvonem, který nese nápis „Hlas můj jak hlas života nechť znít, dobrým lidem k potěšení, Krušným horám k ochranění.“

Regionalmuseums in Most war die Grundlage und Inspiration zu ihrer Erneuerung als Bestandteil des Erzgebirgsmuseums. Zur Erhaltung der Tradition wurde sie dem Hl. Antonius eingeweiht. Die erneuerte Kapelle erinnert an die geistliche Kultur der älteren Generationen der hiesigen Bewohner.

In der Kapelle wurde auch eine neue Glocke mit der Beschriftung „Meine Stimme als die Stimme des Lebens lassen wir klingen den guten Menschen zur Freude, dem Erzgebirge zum Schutz“, installiert.







DĚKUJEME ZA VAŠI NÁVŠTĚVU A TĚŠÍME SE NA OPĚTOVNÉ SETKÁNÍ V KRUŠNÝCH HORÁCH.

WIR BEDANKEN UNS FÜR IHREN BESUCH UND FREUEN WIR UNS AUF EIN WIEDERHOLTES TREFFEN IM ERZGEBIRGE.

Realizovaný projekt byl podpořen v rámci Programu Cíl 3/Ziel 3, který je spolufinancován ERDF. Das Projekt wird gefördert im Rahmen des Programms Ziel 3/Cíl 3, mitfinanziert im Rahmen des EFRE.



Europäische Union. Europäischer Fonds für regionale Entwicklung: Investition in Ihre Zukunft / Evropská unie. Evropský fond pro regionální rozvoj: Investice do vaší budoucnosti



Ziel 3 | Cíl 3
Ahoj sousede. Hallo Nachbar.
2007-2013. www.ziel3-cil3.eu



MUZEJNÍ PRŮVODCE

Krušnohorským lidovým domem a jeho okolím

MUSEUMSFÜHRER

Das Erzgebirgische Volkswohnhaus und seine Umgebung

Text: PhDr. Libuše Pokorná

Překlad/Übersetzung: Luise Zelenková

Grafická úprava / Grafische Bearbeitung: Viktor Švejda

Tisk/Druck: Severografia Most, a.s.

Vydal

ISBN

Fotografie a zdroje: Fotoarchiv Oblastního muzea v Mostě a Oblastního muzea v Chomutově, soukromé fotoarchívy

Fotos und Quellen: Archiv Regionalmuseum Most, Archiv Regionalmuseum Chomutov, Privataarchiven



